

TELŠIŲ MIESTO 2022-2029 M. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

IVADAS

Telšių miesto VVG 2024 – 2029 m. vietos plėtros strategijos rengėja yra asociacija Telšių miesto vietos veiklos grupė (juridinio asmens kodas 304074079) (toliau – Telšių miesto VVG). Ši asociacija yra savanoriška organizacija, veikianti visoje Telšių miesto teritorijoje, įkurta bendriems narių poreikiams ir tikslams, neprieštaraujantiems Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti ir įgyvendinti.

Asociacija įsteigta 2015 m. birželio 11 d. ir oficialiai įregistruota 2015 m. birželio 11 d. Jos steigėjai – Telšių rajono smulkiųjų verslininkų asociacija (juridinio asmens kodas 301097603, šiuo metu pakeista į „Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialas (juridinio asmens kodas 305696034)), Telšių moterų bendrija „Akvalina“ (juridinio asmens kodas 301741514, šiuo metu pakeistas pavadinimas į Telšių šeimų centras „Akvalina“), Telšių rajono savivaldybės taryba (180878299).

Pagrindiniai asociacijos tikslai – pagal vietos veiklos kompetenciją ir galimybes skatinti Telšių miesto plėtrą, aktyviai dalyvauti rengiant ir įgyvendinant miesto plėtros planus ir programas Telšių miesto teritorijoje. Asociacijos tikslai atitinka 2021–2027 m. investicijų programos 4.7 uždavinį „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes, nediskriminavimą ir aktyvų dalyvavimą, ir gerinti įsidarbinamumą, ypač palankių sąlygų neturinčių grupių“ ir 4.9 uždavinį „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą“.

Asociacijos valdymo organai – visuotinis narių susirinkimas, vienasmenis valdymo organas – vadovas, kolegialus valdymo organas – valdyba.

Telšių miesto VVG atitinka Vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. 1V-672 „Dėl Vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“ 4.1 – 4.3 papunkčiuose nustatytus reikalavimus. Atitiktis šiems reikalavimams įvertinta projekto Nr. 11-001-T-0029 „Telšių miesto VVG 2024 – 2029 m. vietos plėtros strategijos parengimas“ įgyvendinimo plano vertinimo metu. Atsižvelgiant į tai, Telšių miesto VVG yra pripažįstama kaip tinkama vietos plėtros strategijos rengėja ir įgyvendintoja.

Telšių miesto vietos plėtros strategija rengiama siekiant įgyvendinti 2021–2027 m. Europos Sąjungos fondų investicijų programos 4 prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ 4.7 uždavinį „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes, nediskriminavimą ir aktyvų dalyvavimą, ir gerinti įsidarbinamumą, ypač palankių sąlygų neturinčių grupių“ ir 4.9 uždavinį „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą“.

Į vietos plėtros strategijos rengimą buvo įtraukti visi suinteresuoti vietos bendruomenės atstovai – tiek vietos gyventojai, tiek vietos nevyriausybinių, privataus sektoriaus subjektų, vietos valdžios atstovai. Rengiant strategiją vadovautasi inicijuotos vietos plėtros modeliu (BIVP) – tai dalyvavimu grindžiamas požiūris į vystymąsi, kuris įtraukia bendruomenes į savo plėtros poreikių ir prioritetų bei veiksmų jiems spręsti nustatymą.

Vietos plėtros strategija parengta remiantis atliktos statistinės analizės, kokybinio tyrimo, gyventojų apklausos duomenimis ir kitais oficialiais informaciniais šaltiniais. Įvertinus esamą situaciją Telšių mieste, identifikavus pagrindines stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes apibrėžtas pagrindinis

strategijos tikslas – gyventojų socialinės ir ekonominės įtraukties didinimas, plėtojant socialinės atskirties mažinimui ir užimtumo bei verslumo skatinimui skirtas iniciatyvas.

Įgyvendinant šį tikslą siekiama paskatinti integruotus veiksmus ir iniciatyvas gyventojų socialinės atskirties mažinimui ir jų aktyvios įtraukties didinimui, ypatingą dėmesį sutelkiant socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų padėties vietos bendruomenėje ir darbo rinkoje gerinimui. Numatoma įgyvendinti veiklas skirtas prevencinių priemonių taikymui, gyventojų užimtumo ir verslumo skatinimui, bendruomenės tarpusavio ryšių stiprinimui ir socialinio verslo iniciatyvų vystymui. Tokiu būdu bus sprendžiamos identifikuotos problemos – nepakankamas vietos bendruomenės įsitraukimas sprendžiant vietos problemas, augantis socialinę riziką ir atskirtį patiriančių asmenų skaičius, verslumo ir užimtumo skatinimui skirtų iniciatyvų trūkumas, nepakankamas informavimo ir tarpininkavimo paslaugų prieinamumas, bendruomenės įsitraukimo į savanorystę stoka. Strategijoje suplanuotų veiklų įgyvendinimas leis padidinti Telšių miesto gyventojų aktyvią socialinę ir ekonominę įtrauktį.

Telšių miesto VVG kontaktiniai duomenys:

Asociacijos vadovė – Stefa Naujokienė

Adresas: Turgaus a. 7, LT – 87122 Telšiai

Tel.: +37069829689

El.p.: snaujokiene@gmail.com; telsiumiestovvg@gmail.com

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO TERITORIJA IR GYVENTOJŲ, KURIEMS TAIKOMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, APIBRĖŽTIS

TERITORIJA

Telšių rajono savivaldybė yra Telšių regiono (apskritis) dalis. Ji ribojasi su kitomis Telšių apskrities savivaldybėmis – Plungės rajono, Rietavo, Mažeikių rajono savivaldybėmis, taip pat Šiaulių apskrities Akmenės, Šiaulių, Kelmės rajonų savivaldybėmis, Tauragės apskrities Šilalės rajono savivaldybe. Telšių rajono šiaurinėje dalyje yra nedidelė Žemaitijos nacionalinio parko dalis, pietuose – Varnių regioninis parkas. Šiaurinė dalis patenka į Ventos vidurupio žemumą (prie Virvytės upės yra žemiausia rajono vieta – 84 m). Per rajoną teka Virvytė su intakais - Rešketa, Upyna, Patekla (Ventos baseinas), išteka Minija. Telkšo 50 ežerų (didžiausi – Lūkstas, Mastis), 6 tvenkiniai. Didžiausi miškai – Pareškečio, Alsėdžių-Pagermantės, Tryškių.

Telšių rajono savivaldybės administracinis centras – Telšių miestas – kartu yra Telšių regiono centras. Telšių miestas įsikūręs šiaurės vakarų Lietuvoje (žr. 1 pav.), Žemaitijoje. Pagal administracinių suskirstymą Telšių miestas yra Telšių apskrities, Telšių rajono savivaldybės struktūrinis vienetas - Telšių miesto Seniūnija. Viso Telšių rajone yra 11 Seniūnijų. Telšių rajono savivaldybė yra didžiausia savivaldybė pagal plotą (1 439 km²) (žr. 2 pav.), Telšių apskrityje (apskrities plotas – 4 350 km²) ir sudaro apie 33 proc. apskrities ploto. Antroji didžiausia savivaldybė pagal plotą – Mažeikių r. sav. – sudaro apie 28 proc. apskrities ploto, čia įsikūręs Mažeikių miestas yra didžiausias Telšių apskrities miestas. Telšių miesto plotas - 23,14 km².

GYVENTOJAI

Gyventojų skaičiaus analizėje pateikiama informacija apie Telšių miesto gyventojų skaičiaus, sudėties ir struktūros pokyčius 2017/ 2018 – 2021/ 2022 m. Analizuojami Telšių miesto duomenys lyginami su Telšių apskrities, Telšių r. sav, Mažeikių r. sav., Mažeikių miesto bei Lietuvos Respublikos duomenimis. Didžiausiame Telšių apskrities mieste - Mažeikiuose 2022 m. gyveno 35 835 gyventojai, Mažeikių rajone gyveno 51 612 gyventojų, tuo tarpu, Telšių mieste gyveno 22 264 gyventojai, o Telšių rajone – 39 536 gyventojai (žr. 1 lentelė) (R1), Pažymėtina tai, kad Telšių mieste gyvena 56 proc. visų Telšių rajono savivaldybės, kurią sudaro 11 seniūnijų, gyventojų. Analizuojamu laikotarpiu 2018 - 2022 m. šis procentas išaugo nuo 55 proc. iki 56 proc. (žr. 3 pav.) (R2).

Telšių miesto gyventojų skaičiaus pokyčių tendencija neatitinka Lietuvos demografinių pokyčių tendencijos. Telšių mieste gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpiu (2018 - 2022 m.) padidėjo 1 proc. Tuo tarpu, Lietuvos Respublikoje, tuo pačiu laikotarpiu gyventojų skaičius mažėjo 0,1 proc. Telšių apskrityje gyventojų skaičius mažėjo 1,8 proc., Mažeikių mieste – 0,2 proc. (žr. 1 lentelė). Iš viso Telšių miesto gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpiu didėjo 220 gyventojų (R3).

Gyventojų sudėtis. Daugiausia Telšių mieste gyvena darbingo amžiaus (16 – 64 m.) gyventojų – 14 189 (2022 m. duomenimis), ir tai sudaro 63 proc. visų miesto gyventojų (R4). 2018 - 2022 m. darbingo amžiaus žmonių procentinė dalis išliko stabili. Tarpusavyje keitėsi vaikų iki 15 metų amžiaus ir pensinio amžiaus virš 65 metų amžiaus gyventojų procentinės dalys. Vykstant natūraliam visuomenės senėjimui 2022 m. vyresnio nei 65 m. amžiaus žmonių Telšių mieste gyveno 1 proc. daugiau nei 2018 m. (žr. 4 pav.). Lietuvoje 2022 m. pradžioje gyveno 14,9 proc. vaikų, 65,1 proc. darbingo amžiaus gyventojų ir 20,0 proc. pensinio amžiaus asmenų. Tarp Telšių apskrities savivaldybių, Mažeikių r. savivaldybė pasižymi didžiausia vaikų iki 14 m. bei darbingo amžiaus gyventojų dalimi, o daugiausia pensinio amžiaus gyventojų turi Telšių rajono savivaldybė.

Gyventojų natūralios kaitos tendencijos. Gimstamumą viršijantis mirtingumas lemia neigiamą natūralią gyventojų kaitą. 2017 – 2021 m. Telšių mieste buvo registruota daugiau mirusių, negu gimusių gyventojų. Telšių mieste neigiama gyventojų kaita buvo fiksuojama visu tiriamuoju laikotarpiu (žr. 2 lentelė) (R5). Analizuojant šalies duomenis, svarbu paminėti, jog visoje Lietuvoje visu 2017 – 2021 m.

laikotarpiu natūrali gyventojų kaita buvo neigiama (Lietuvos Respublika 2021 m. -24 416 gyv.). Neigiama natūrali gyventojų kaita taip pat fiksuota ir Telšių apskrityje (2021 m. -1 196 gyv.), Mažeikių r. savivaldybėje (2021 m. -367 gyv.) (žr. 2 lentelė).

Gyventojų migracija. 2021 m. į Telšių miestą atvyko 688 gyventojai, tuo tarpu iš miesto išvyko 698 asmenys. Neto migracija savivaldybėje 2021 m. buvo neigiama, tačiau siekė tik -10 asmenų. 2021 m. rodiklius, palyginus su 2017 m. rodikliais. Analizuojamu laikotarpiu, Telšių mieste ženkliai augo atvykusiųjų ir daugiau nei dvigubai mažėjo išvykusiųjų gyventojų skaičius. Lyginant su 2017 m., atvykusiųjų skaičius Telšių mieste išaugo 8 proc., tuo tarpu išvykusiųjų skaičius sumažėjo 61 proc. (žr. 3. Lentelė) (R6). Nagrinėjant šalies rodiklius, svarbu paminėti, jog į Lietuvą daugiau žmonių atvyksta nei išvyksta. Neigiama neto migracija buvo fiksuojama pirmaisiais – 2017–2018 m. Nuo 2019 m. į šalį atvyksta daugiau žmonių nei išvyksta. Teigiamas migracijos prieaugis Lietuvoje 2021 m. siekė 19 653 asmenis. Telšių apskrityje daugiau asmenų išvyksta nei atvyksta (neto migracija - 489), panaši situacija yra ir Mažeikių rajono savivaldybėje (neto migracija - 141).

Negalių turintys asmenys. Per penkerius metus Telšių rajone išaugo suaugusiųjų, tačiau sumažėjo vaikų, turinčių negalią. Negalių turinčių suaugusiųjų asmenų skaičius 2018 m. siekė - 1 456, o 2022 m. - 4 132. Vaikų turinčių negalią skaičius 2018 m. buvo 390, o 2022 m. – 289 (žr. 4 lentelė) (R7). Šiame negalių turinčiųjų tarpe įskaičiuoti ir asmenys turintys proto ir psichikos negalią. 2022 metais tokių gyventojų buvo 43 asmenys. Svarbu pažymėti, jog negalių turinčių ir socialinę riziką patiriančiose šeimose augančių vaikų skaičius išaugo 23 proc. (žr. 4 lentelė) (R8). Suaugę fizinę negalią turintys neįgalūs ir senyvo amžiaus asmenys yra vieni pagrindinių socialinių paslaugų gavėjų. Visgi, socialinę atskirtį dėl psichikos ligų patiria ar rizikuoja patirti kur kas didesnis asmenų skaičius. Žemaitijos psichikos sveikatos centre registruotų šizofrenija ir sunkia depresija sergančių asmenų skaičius pastaruoju 5 metų laikotarpiu išliko gana pastovus. 2018 m. registruoti 263 pacientai sergantys šizofrenija, 2019 m. - 252, 2020 m. - 258, 2021 m. - 251, 2022 m. - 248 pacientai. Šizofrenija pažeidžia ne tik asmenų mąstymą, bet atsiranda ir jų emocijų neadekvatumas, valios sutrikimai, socialinių ryšių susilpnėjimas, atsiribojimas. Dažnai šia liga sergantiems asmenims reikia įvairių socialinių paslaugų ir jie sudaro didžiąją negalių turinčių asmenų dalį. Sunkia depresija sergančių asmenų skaičius 2018 m. siekė 369, 2019 m. - 353, 2020 m. - 346, 2021 m. - 322, 2022 m. - 334 asmenys. Sunkia depresija sergantys asmenys dažnai sunkiai įsitvirtina darbo rinkoje, turi kitų negalių.

Priklausomybės ligomis sergantys gyventojai. Priklausomybės ligos priskiriamos psichikos ir elgesio sutrikimų grupei. Jos esmę atspindi tai, kad asmuo jaučia stiprų potraukį vartoti psichiką veikiančias (psichoaktyvias) medžiagas, o sugebėjimas kontroliuoti psichiką veikiančių medžiagų vartojimą (pradžią, pabaigą, intensyvumą) žymiai sumažėja. Dėl to asmuo rizikuoja patirti arba patiria neigiamą poveikį sveikatai, tarpasmeniniams ryšiams, socialinei padėčiai. Tai ypač priklausoma nuo socialinių išmokų ir socialinių paslaugų asmenų grupė. Oficialiais duomenimis, Lietuvoje apie 1,8 proc. gyventojų gydėsi dėl priklausomybės nuo alkoholio ir apie 0,17 proc. – dėl priklausomybės nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų, iš kurių apie 80 proc. sudaro priklausomybė nuo opioidų. 2014 - 2018 m. duomenimis (nepateikiami atnaujinti duomenys) Telšių r. savivaldybėje identifikuoti kaip sergantys priklausomybės ligomis buvo 6 ir 8 asmenys. Analizuojamu laikotarpiu buvo stebima didėjanti susirgimų tendencija (žr. 5 lentelė) (R9). Svarbu paminėti, kad ši statistika neatspindi realios visų priklausomų asmenų situacijos. Priklausomybė alkoholiui yra ūmi ir paplitusi problema. Žemaitijos psichikos sveikatos centre Telšiuose 2018 m. buvo gydomi 277, 2019 m. - 219, 2020 m. - 171, 2021 m. - 173, 2022 m. 155 psichikos ir elgesio sutrikimus turintys nuo alkoholio priklausomi asmenys. Mažėjantį šių asmenų skaičių nulėmė tiek intensyvus gydymo ir socialinių paslaugų teikimas tikslinei grupei, tiek kintanti miesto gyventojų skaičiaus situacija.

Pensinio amžiaus gyventojai. Demografinis senėjimo rodiklis vidutiniškai kasmet didėja apie 1 proc. ir 2019 m. išliko didžiausias regione: Telšių apskrityje – 86; Mažeikių rajono savivaldybėje – 74; Plungės

ir Rietavo savivaldybėse – 90; Telšių rajono savivaldybėje – 99. Pensinio amžiaus gyventojų skaičius kasmet auga ir Telšių raj. 2022 m. siekė 10 491 (2018 m. - 8 654) (žr. 6 lentelė) (žr.4. pav) (R10).

Socialinę riziką patiriančios šeimos, jaunimas. Žvelgiant į kitus socialinei apsaugai ir socialinių paslaugų teikimui aktualius demografinius rodiklius, per penkerius metus daugiau nei ketvirtadaliu padaugėjo šeimų, patiriančių socialinę riziką. 2017 m Telšių rajono savivaldybėje buvo 200 šeimų patiriančių socialinę riziką ir jose augo 401 vaikas, 2021 m. šie skaičiai augo atitinkamai šeimų – 258, vaikų – 475 (žr. 4 lentelė) (R11). Atsižvelgiant į tai, jog 56 proc. visų rajono savivaldybės gyventojų gyvena Telšių mieste (žr. 3 pav.) (R2), galima daryti išvadą, kad ir Telšių mieste gyvenančių šeimų bei jose augančių vaikų, patiriančių socialinę riziką skaičius augo. Lietuvos statistikos duomenimis Telšių r. savivaldybėje 2022 m. buvo 9 nepilnamečiai asmenys (14 - 17 m.), kurie yra įtariami padarę nusikalstamas veikas, 2021 m. tokių vaikų buvo 11 (žr. 7 lentelė) (R12). Dažniausiai į nusikalstamas veikas įsitraukia neturintys tėvų, globojami vaikai. Vaikų, kuriems nustatyta globa Telšių r. sav. skaičius per penkerius metus mažėjo nuo 42 iki 32 vaikų (žr. 8 lentelė) (R13), Telšių r. sav. nėra nei vienos vaikų globos įstaigos (žr. 9 lentelė), vaikai globojami šeimynose. Šalyje vaikų globos įstaigų per penkerius metus sumažėjo nuo 2 667 iki 525.

Socialinę riziką patiriantys suaugę asmenys. Remiantis oficialiais Telšių raj. savivaldybės administracijos duomenimis apie socialinę riziką patiriančių asmenų skaičių, vertinamu laikotarpiu (2018 - 2022 m.) šių asmenų skaičius išliko stabilus ir 2022 m. siekė 153 asmenis (žr. 4 lentelė) (R14), Svarbu paminėti, kad faktinis šių asmenų skaičius yra didesnis, nes į statistiką įtraukiami tik tie asmenys, kurie patys kreipiasi dėl įvairių socialinių paslaugų arba apie tokių paslaugų poreikį gauta informacija iš šeimos, bendruomenės narių ar kt. subjektų. 2022 m. Valstybės duomenų agentūros duomenimis net 31,2 proc. (2021 m. - 32,2 proc.) Telšių apskrities gyventojų buvo laikomi patiriančiais socialinę riziką ar socialinę atskirtį.

Socialinės pašalpos gavėjai. Pašalpos gavėjų skaičius visose Telšių apskrities savivaldybėse 2018 – 2020 m. laikotarpiu stabiliai mažėjo. Tuo tarpu, 2021 – 2022 m. vėl išaugo. Telšių rajone pašalpos gavėjų skaičius tenkantis 1 tūkst. gyventojų visą tiriamą laikotarpį buvo antras mažiausias visoje Telšių apskrityje. 2020 m. Telšių rajono savivaldybėje pašalpos gavėjų buvo apie 30 proc. mažiau nei 2018 m., 2021 m. išaugo 30 proc. lyginant su 2020 m. Rodiklio pokyčiai iki 2021 m. susiję su 2020 m. paskelbtu karantinu ir Užimtumo tarnybos skirtomis papildomomis nedarbo išmokomis (žr. 5 pav.) (R15). Socialinės pašalpos gavėjų skaičius (bei jų dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus) analizuojamu laikotarpiu Telšių rajone svyravo, tačiau paskutiniais metais krito. Tuo tarpu, Mažeikių ir Rietavo sav. išaugo.

Bedarbiai. Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis per 5 metus Telšių apskrityje praktiškai nepakito (tiek 2018 m., tiek 2022 m. siekė 8,9 proc.), tuo tarpu - Telšių raj. sav. išaugo nuo 7,8 proc. 2018 m. iki 8,5 proc. 2022 m. Telšių mieste nedirbančių asmenų skaičius per penkerius metus sumažėjo nuo 1 132 iki 1 128 asmenų, o nedarbo lygis augo 0,1 proc. (žr. 10 lentelė) (R16). Telšių mieste yra fiksuojamas mažiausias nedarbo lygis tarp nagrinėtų teritorijų, todėl galima sakyti, jog mieste yra sudarytos pakankamai palankios sąlygos dirbti, tuo tarpu Mažeikių rajono savivaldybėje nedarbo lygis yra daugiau nei 1,4 proc. didesnis (žr. 11. Lentelė).

Nepilnos šeimos, vieniši tėvai. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2021 m. vidutinis namų ūkio dydis buvo 2,1 asmens (mieste – 2,08, kaime – 2,14 asmens) (žr. 6 pav.) (R17). Vidutinis namų ūkio dydis, palyginti su 2020 m., siek tiek sumažėjo. 41 proc. visų namų ūkių šalyje yra vieno asmens namų ūkiai. Poros su vaikais, iš kurių bent vienas jaunesnis nei 25 metų amžiaus sudarė 20 proc. visų namų ūkių: mieste – 21 proc., kaime – 18 proc. Mieste buvo daugiau nepilnų šeimų, kurias sudarė vieniša motina ar vienišas tėvas su vaikais, iš kurių bent vienas jaunesnis nei 25 metų. Nepilnos šeimos su bent vienu vaiku iki 25 metų amžiaus mieste sudarė 9 proc., vieno asmens – atitinkamai 40 proc. Vadovaujantis oficialiąja statistika galima teigti, kad Telšių miesto namų ūkių sudėtis atitinka

bendruosius visos Lietuvos statistinius duomenis ir Telšių miesto nepilnų šeimų bei vienišų tėvų dalis turėtų būti panaši.

Niekur nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas. Niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo nuo 15 iki 29 metų amžiaus procentinė dalis analizuojamu laikotarpiu keitėsi nuo 9,3 iki 10,7 proc. (žr. 12 lentelė) (R18). Įvertinus tai, jog Telšiuose 2018 m. jaunų žmonių nuo 15 iki 29 metų amžiaus skaičius buvo 3 765 asmenys, o 2022 m – 3 443 asmenys (žr. 6 lentelė), galima daryti prielaidą, jog niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo skaičius per 5 metus išaugo nuo 350 iki 368 asmenų.

Atlikta Telšių miesto gyventojų sudėties analizė leido identifikuoti ir apibrėžti tikslines gyventojų grupes, kurių problemų sprendimui inicijuojamas vietos plėtros strategijos įgyvendinimas. 4.7 konkretaus uždavinio „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes, nediskriminavimą ir aktyvų dalyvavimą, ir gerinti įsidarbinamumą, ypač palankių sąlygų neturinčių grupių“ tikslinė grupė:

- Socialiai pažeidžiami, socialinę riziką (atskirtį patiriantys asmenys) (fizinę ir psichinę negalią turintys asmenys, juos slaugantys ir prižiūrintys asmenys, priklausomybę turintys asmenys, pensinio amžiaus asmenys, socialinę riziką patiriančių šeimų nariai, skurdžiai gyvenantys asmenys, bedarbiai, nepilnų šeimų nariai ir kiti mažiau galimybių integruotis turintys asmenys)

- Asmenys besiruošiantys išeiti ir išėję iš įkalinimo vietų;

- Mažiau galimybių turintis jaunimas (vaikai iš socialinę riziką patiriančių šeimų, globos įstaigų auklėtiniai, niekur nedirbantis, nestudijuojantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas, nusikalstamas veikas padarę jaunuoliai, kiti mažiau galimybių integruotis turintys jaunuoliai);

- Asmenys, siekiantys pradėti naują verslą.

4.9 konkretaus uždavinio „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą“ tikslinė grupė:

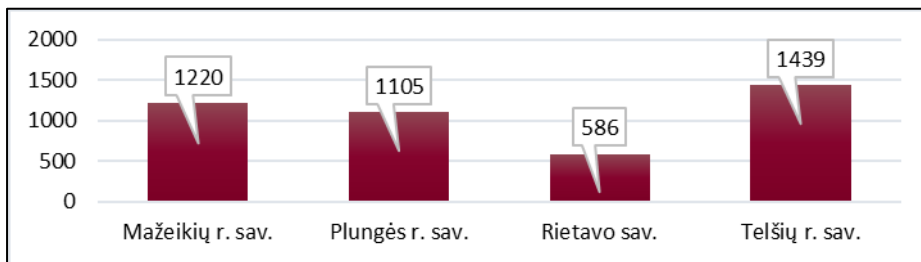
- Socialiai pažeidžiami, socialinę riziką (atskirtį patiriantys asmenys) (fizinę ir psichinę negalią turintys asmenys, juos slaugantys ir prižiūrintys asmenys, priklausomybę turintys asmenys, pensinio amžiaus asmenys, socialinę riziką patiriančių šeimų nariai, skurdžiai gyvenantys asmenys, bedarbiai, nepilnų šeimų nariai ir kiti mažiau galimybių integruotis turintys asmenys, nusikaltimų aukos, asmenys besiruošiantys išeiti ir išėję iš įkalinimo vietų, mažiau galimybių turintis jaunimas)

- Asmenys, kuriems nustatytas socialinių paslaugų poreikis;

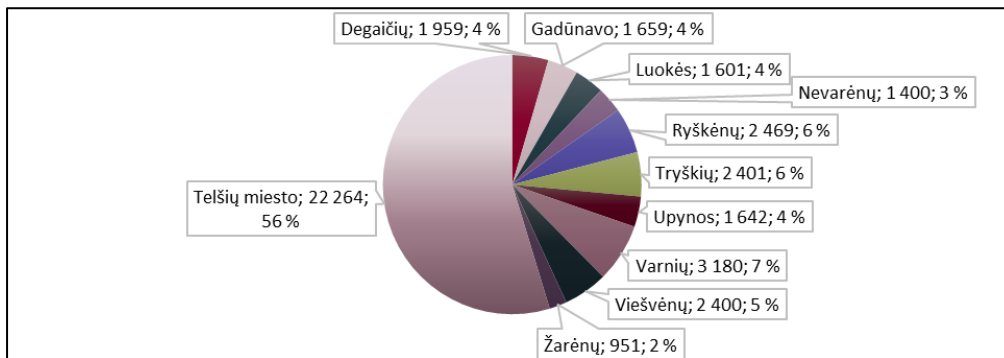
- Nepalankias sąlygas turintys gyventojai.

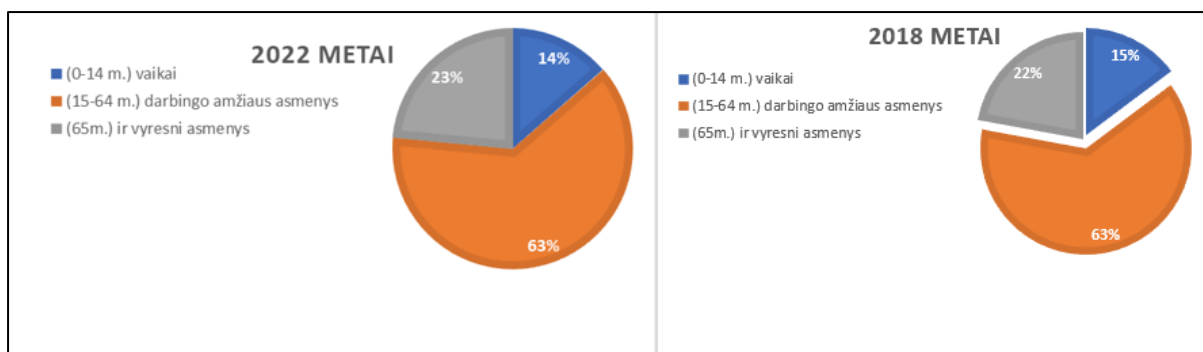
1 pav. Telšių miesto ribos. Šaltinis: Lietuvos žemėlapiai

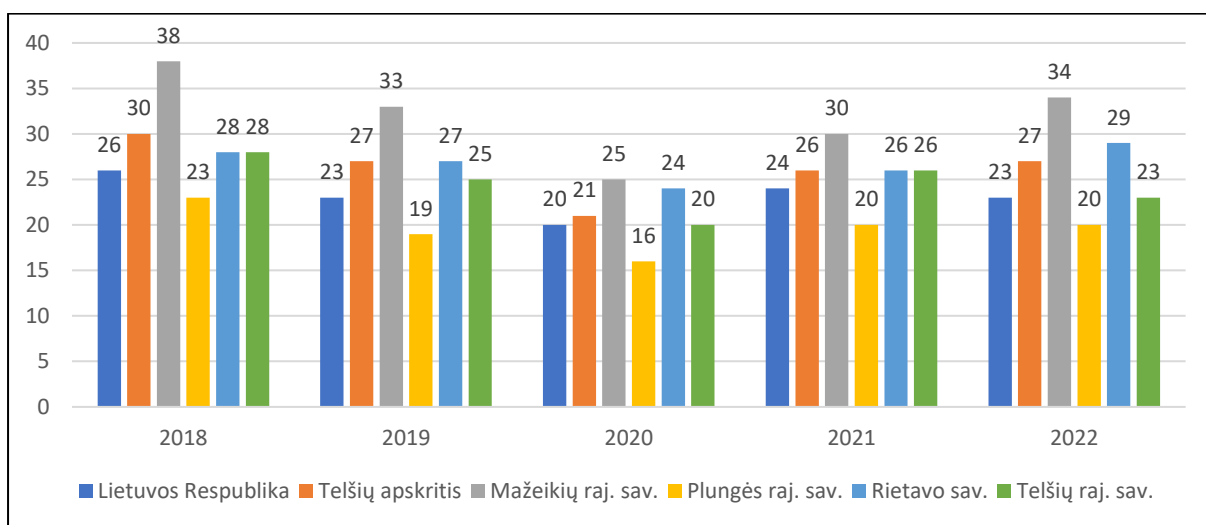
2 pav. Teritorijos (žemės plotas) Telšių apskrityje (km²). Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

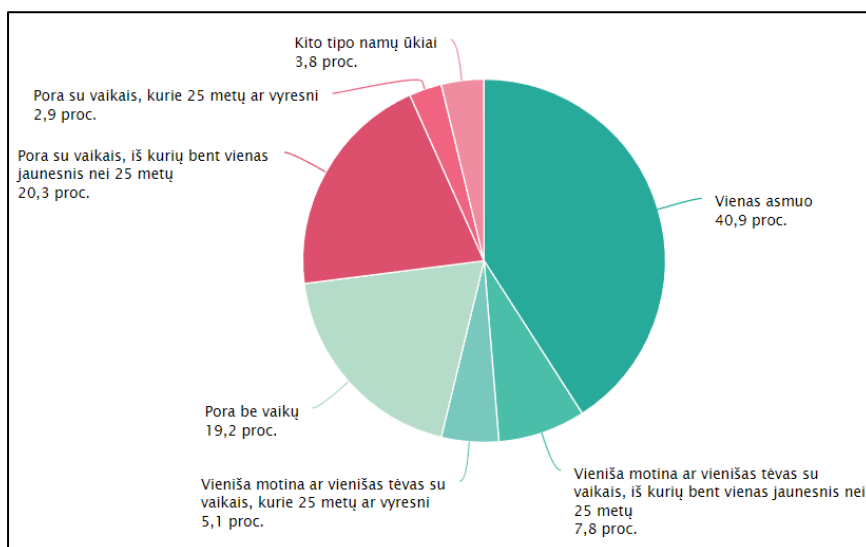
3 pav. Gyventojų skaičius ir proc. pagal Telšių rajono savivaldybės seniūnijas 2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

4 pav. Telšių miesto gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

5 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 tūkst. gyventojų Lietuvos Respublikoje ir Telšių apskrities savivaldybėse 2018–2022 m. (asmens) Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

6 pav. Namų ūkiai pagal tipą 2021 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	Pokytis 2018-2022 m.m. proc.
Lietuvos Respublika	2.808.901	2.794.184	2.794.090	2.795.175	2.805.998	-0.1
Telšių apskritis	134.139	132.082	130.613	129.342	131.691	-1.8
Mažeikių r. sav.	52.208	51.497	51.056	50.782	51.612	-1.1
Telšių r. sav.	40.682	39.888	39.306	38.759	39.536	-2.81
Telšių miestas	22.044	21.555	21.287	22.642	22.264	1.0

1 Lentelė. Gyventojų pokytis 2018-2022 m.. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

	2017	2018	2019	2020	2021
Lietuvos Respublika	-11.446	-11.425	-10.888	-18.403	-24.416
Telšių apskritis	-573	-581	-441	-839	-1.196
Mažeikių r. sav.	-129	-139	-109	-282	-367
Telšių r. sav.	-240	-243	-246	-315	-439
Mažeikių miestas	-129	-145	-198	-330	-367
Telšių miestas	-135*	-133*	-135*	-173*	-241*

2 Lentelė. Natūrali gyventojų kaita (gimusiųjų ir mirusiųjų gyventojų skirtumas) 2017-2021 m.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra (R8) *išvestinis skaičius remiantis miesto gyventojų dalimi rajone

	2017	2018	2019	2020	2021
Lietuvos Respublika					
Atvykusieji ir imigrantai	89.785	105.090	113.232	113.691	109.601
Išvykusieji ir emigrantai	117.342	108.382	102.438	93.698	89.948
Neto migracija	-27.557	-3.292	10.794	19.993	19.653
Telšių apskritis					
Atvykusieji ir imigrantai	3.874	4.726	4.327	4.277	4.178
Išvykusieji ir emigrantai	6.931	6.202	5.355	4.690	4.667
Neto migracija	-3.057	-1.476	-1.028	-413	-489
Mažeikių r. sav.					
Atvykusieji ir imigrantai	1.476	1.861	1.688	1.784	1.639
Išvykusieji ir emigrantai	2.519	2.433	2.020	1.769	1.780
Neto migracija	-1.043	-572	-332	15	-141
Telšių r. sav.					
Atvykusieji ir imigrantai	1.157	1.097	1.306	1.240	1.251
Išvykusieji ir emigrantai	2.053	2.062	1.812	1.565	1.451
Neto migracija	-896	-965	-506	-325	-200
Mažeikių miestas					
Atvykusieji ir imigrantai	1.476	1.861	1.688	1.784	1.639
Išvykusieji ir emigrantai	2.519	2.433	2.020	1.769	1.780
Neto migracija	-1.043	-572	-332	15	-141
Telšių miestas					
Atvykusieji ir imigrantai	636*	603*	818*	782*	688*
Išvykusieji ir emigrantai	1.129*	1.134*	996*	860*	698*
Neto migracija	-492*	-530*	-178*	-78*	-10*

3 Lentelė. Neto migracija 2017 - 2021 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

*išvestinis skaičius remiantis miesto gyventojų dalimi rajone

Eil. Nr.	Rodiklis	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
1.	Nuolatinių gyventojų skaičius, iš jų:	40.682	39.888	39.306	38.759	39.536
1.1.	Mieste	22.044	21.555	21.287	22.642	22.264
1.2.	Kaime	17.538	17.158	17.058	16.348	19.748
2.	Iš bendro gyventojų skaičiaus:					
2.1.	Pensinio amžiaus gyventojai	8.654	8.942	9.096	10.538	10.491
2.2.	Suaugę asmenys su negalia (asmenys su psichikos negalia įskaičiuoti)	1.456	2.652	2.374	4.132	4.132
2.3.	Vaikai (iki 17 m. imtinai)	7.963	7.665	7.047	7.309	6.740
2.4.	Vaikai su negalia	390	385	380	289	289
2.5.	Socialinę riziką patiriantys vaikai		-	-	453	475
3.	Šeimos patiriančios socialinę riziką	241	239	243	249	258
4.	Vaikų skaičius šeimose, patiriančiose riziką	443	387	482	453	475
4.1.	Neįgalių vaikų skaičius šeimose, patiriančiose socialinę riziką	56	46	35	60	60
5.	Kiti demografiniai rodikliai					
5.1.	Socialinę riziką patiriančių asmenų skaičius	152	157	146	184	153

4 Lentelė. Socialinės rizikos grupės Telšių rajono savivaldybėje 2018–2022 m. Šaltinis: Telšių rajono savivaldybės veiklos ataskaitos

Teritorija	2014	2015	2016	2017	2018
Iš viso Lietuvoje	2202	1985	1922	1325	791
Telšių apskr.	18	26	38	38	26
Mažeikių r.	2	-	7	1	-
Plungės r.	10	17	15	24	9
Telšių r.	6	8	14	8	8
Rietavo sav.	-	1	2	5	9

5 Lentelė. Sergamumas ir ligotumas priklausomybės ligomis 2014–2018 m. Šaltinis: Higienos instituto Psichikos sveikatos centras. Nauji duomenys nepateikti

Amžiaus grupė	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
0–4	1.108	1.084	1.041	900	897
5–9	1.097	1.081	1.077	1.015	1.005
10–14	1.059	1.000	1.009	1.083	1.057
15–19	1.196	1.156	1.100	1.109	1.113
20–24	1.353	1.240	1.201	1.134	1.078
25–29	1.216	1.249	1.273	1.329	1.252
30–34	1.079	1.052	1.056	1.410	1.362
35–39	1.066	1.018	923	1.228	1.293
40–44	1.306	1.229	1.208	1.326	1.245
45–49	1.512	1.478	1.439	1.523	1.447
50–54	1.661	1.599	1.539	1.613	1.583
55–59	1.943	1.855	1.789	1.895	1.824
60–64	1.573	1.652	1.751	1.962	1.992
65–69	1.376	1.379	1.364	1.451	1.501
70–74	1.044	1.043	1.123	1.238	1.234
75 ir vyresni	2.455	2.440	2.394	2.426	2.381
Viso:	22.044	21.555	21.287	22.642	22.264

6 Lentelė. Telšių miesto gyventojų skaičius 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Teritorija	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Lietuvos Respublika	2 667	1 410	1 093	646	525
Telšių apskritis	4	4	4	2	–
Mažeikių r. sav.	1	1	1	–	–
Plungės r. sav.	1	1	1	1	–
Rietavo sav.	–	1	1	–	–
Telšių r. sav.	2	1	1	1	–

7 Lentelė. Nepilnamečiai asmenys įvykdę nusikalstamas veikas 2021–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Teritorija	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Lietuvos Respublika	2.033	1.312	877	953	3.491
Telšių apskritis	86	43	49	37	119
Mažeikių r. sav.	24	13	15	17	57
Plungės r. sav.	12	15	8	8	23
Rietavo sav.	8	–	2	4	7
Telšių r. sav.	42	15	24	8	32

8 Lentelė. Vaikai, kuriems nustatyta globa 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Teritorija	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Lietuvos Respublika	2 667	1 410	1 093	646	525
Telšių apskritis	4	4	4	2	–
Mažeikių r. sav.	1	1	1	–	–
Plungės r. sav.	1	1	1	1	–
Rietavo sav.	–	1	1	–	–
Telšių r. sav.	2	1	1	1	–

9 Lentelė. Vaikų globos įstaigų skaičius vnt., 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Telšių miestas	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Bedarbiai	1132	1125	2320	1347	1128
Registruotas nedarbas proc.	8.2	8.3	17.5	10.3	8.3
Ilgalaikiai bedarbiai	237	224	488	456	145

10 Lentelė. Registruotas nedarbas Telšių mieste 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Teritorija	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Lietuvos Respublika	8.5	8.4	12.6	13.0	09.
Telšių apskritis	8.9	8.7	13.4	13.6	8.9
Mažeikių r. sav.	11.2	10.4	14.0	13.9	9.7
Telšių r. sav.	7.8	7.9	13.7	13.7	8.5
Mažeikių miestas	11.7	10.0	18.2	10.4	9.7
Telšių miestas	8.2	8.3	17.5	10.3	8.3

11 Lentelė. Nedarbo lygis Telšių apskrityje 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Lytis	Amžius	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Vyrai ir moterys	15–29	9,3	10,9	13	12,3	10,7
Vyrai	15–29	8,8	10,9	13,6	11,3	9,6
Moterys	15–29	9,9	11	12,4	13,4	11,8

12 Lentelė. Niekur nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys jaunuoliai proc. 2018–2022 m.
Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

TERITORIJOS, KURIAI RENGIAMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, ANALIZĖ

POREIKIŲ IR GALIMYBIŲ ANALIZĖ

Telšių miesto pasiekiamumas. Susisiekimas su Telšių miestu gali būti vertinamas kaip pakankamai patogus. *Keliai.* Apie 60 km iki automagistralės A1 „Vilnius – Klaipėda“, apie 140 km iki automagistralės E67 „Via Baltica“, per miesto šiaurinę dalį eina Respublikinės reikšmės magistralinis kelias A11 „Šiauliai – Palanga“, sutampantis su vienintele Europos tinklo magistrale E272, einančia išimtinai tik Lietuvos teritorija, E272 „Vilnius – Panevėžys – Šiauliai – Palanga – Klaipėda“. Krašto keliai - 160 „Telšiai – Varniai – Laukuva“, 161 „Telšiai – Seda“. *Geležinkelis.* Per Telšių miesto šiaurinę dalį eina Klaipėdos – Šiaulių geležinkelis. Yra geležinkelio stotis. Geležinkelio ruožas – „Lieplaukė – Telšiai – Dūseikiai“. Jūrų uostai. Mažiau nei 100 km nutolęs Klaipėdos tarptautinis jūrų uostas, kiek daugiau nei 200 km iki Rygos jūrų uosto. *Oro uostai.* Mažiau nei 100 km iki Palangos oro uosto, apie 300 km iki Tarptautinio Vilniaus oro uosto, apie 200 km iki Kauno oro uosto (didžiąją dalį kelio galima važiuoti automagistrale A1). 2 km nuo Telšių miesto yra aerodromas, kurio operatorius – Telšių aeroklubas. Aerodromas yra Degaičių kaimo pietiniame pakraštyje, netoli kelio 160 „Telšiai – Varniai – Laukuva“. Dėl patogios geografinės padėties ir patogaus susisiekimo Telšių miesto pasiekiamumas įvairiomis transporto priemonėmis sudaro prielaidas ekonominei ir socialinei plėtrai, sąlygas vystyti patogią gyvenamąją aplinką (žr. 7. pav.) (R19).

Demografinė ir tikslinių grupių situacija. Apibendrinant informaciją, pateiktą šios strategijos dalyje "Gyventojai", svarbu pažymėti, jog didžiąją gyventojų dalį (63 proc.) Telšiuose sudaro darbingo amžiaus asmenys ir Telšių rajono savivaldybėje gyvena daugiausia gyventojų (56 proc.) visame Telšių regione. Tuo tarpu, vaikų skaičius per pastaruosius 5 metus sumažėjo 1 proc., o pensinio amžiaus asmenų skaičius išaugo tokiu pačiu procentu. Vertinant tai, jog mieste gyvena daug darbingo amžiaus asmenų ir miesto gyventojų skaičius nežymiai, bet auga (žr. 4 lentelė) (R3), galima teigti, jog gerinant jų darbo ir gyvenimo sąlygas, vaikų skaičius galėtų ir išaugti. Siekiant mieste išlaikyti ir pritraukti jame gyventi jaunas šeimas yra būtina gerinti gyvenimo sąlygas, mažinti atskirtį tarp didmiesčių ir mažesnių miestų, investuojant į šiai grupei aktualią infrastruktūrą ir veiklų vystymą. Pažymėtina, jog nors neto migracija Telšių mieste yra vis dar neigiama, tačiau ženkliai mažėjanti (žr. 3 lentelė) (R6). Atsižvelgiant į tai, galima daryti prielaidą, jog atvykusiųjų asmenų skaičius greitu metu taps didesnis už išvykusiųjų asmenų skaičių ir atlieps šalies tendencijas – teigiamą neto migraciją. Siekiant ilgalaikių rezultatų – darbingo amžiaus gyventojų ir vaikų skaičiaus augimo - būtina spręsti ekonomines ir socialines miesto problemas, t. y. skatinti darbo vietų kūrimąsi, didinti žmonių įsidarbinimo galimybes ir socialinę gerovę.

Neigiama natūrali gyventojų kaita, kai miršta daugiau gyventojų nei gimsta, kuri buvo fiksuota visu analizuojamu 5 metų laikotarpiu, rodo, jog ateityje Telšiai vis labiau susidurs su visuomenės senėjimo problema ir būtina imtis priemonių skirtų tiek visuomenės sveikatos gerinimui, tiek jaunų asmenų pritraukimui. Demografinės situacijos gerėjimui ypač svarbus sveikatos priežiūros, socialinių, sociokultūrinių paslaugų prieinamumas, socialinės integracijos galimybės, mažinančios marginalizuotų grupių atskirtį bei suteikiančios galimybę sėkmingai integruotis į visuomenę ir darbo rinką. Fiksuojamas teigiamas miesto gyventojų prieaugis leidžia daryti išvadą, jog Telšiai yra patrauklus gyventi miestas bei turi potencialo tapti dar patrauklesniu miestu gyventi jaunoms šeimoms, kurios yra ekonomiškai pajėgiausios, turinčios perkamąją ir sprendimų galią bei kelia viso miesto ekonomikos lygį. Siekiant skatinti teigiamus demografinius pokyčius būtina formuoti aplinką, kurioje būtų sprendžiamos užimtumo problemos, skatinamas verslumas. Jaunoms šeimoms, yra aktualios teikiamos neformalaus ir formalus ugdymo paslaugos, laisvalaikio užimtumas, patogi ir šiuolaikiška aplinka, viešojo susisiekimo prieinamumas ir kokybė.

Suaugę fizinę ar psichinę negalią turintys asmenys ir vyresnio amžiaus asmenys yra vieni pagrindinių socialinių paslaugų gavėjų. Telšių mieste augant neįgalių suaugusių asmenų skaičiui (per pastaruosius 5 metus jų skaičius išaugo net 35 proc., žr. 4 lentelė) ir senyvo amžiaus asmenų (18 proc. augimas per

5 metus, žr. 4 lentelė) skaičiui, auga šių asmenų grupėms reikiamų paslaugų, jų integracijai į visuomenę ir darbo rinką skirtų iniciatyvų poreikis. Dėl negalios ar amžiaus sumažėja arba yra prarandamas socialinis bei fizinis savarankiškumas, nebegebama užtikrinti net būtinausių socialinių poreikių, nebedalyvaujama visuomenės gyvenime. Socialinės paslaugos asmenims su proto ir psichikos negalia teikiamos Telšių centre „Viltis“. Identifikuotų paslaugų poreikis patenkinamas – šiems asmenims teikiama dienos socialinė globa ir trumpalaikė socialinė globa (iki 5 parų per savaitę). Šios grupės bei senyvo amžiaus asmenims valstybiniuose slaugos namuose teikiama ilgalaikė socialinė globa. Visgi, svarbu paminėti, kad į socialinių paslaugų poreikio ir suteikiamų paslaugų apimtį įtraukiami tik asmenys, kurie patys ar jų artimieji kreipėsi dėl šių paslaugų. Tuo tarpu, realus socialinę atskirtį dėl negalios ar vyresnio amžiaus patiriančių asmenų skaičius yra didesnis. Nepaisant šiai grupei teikiamų socialinių paslaugų, integracijai į bendruomenę ir užimtumo skatinimui skirtos veiklos vystomos vangiai, pavieniai dėl ribotų NVO organizacijų išteklių ir jų poreikis kasmet tik auga.

Priklausomybės ligomis sergančių gyventojų skaičius auga (žr. 5 lentelė) ir atsižvelgiant į tai, auga jiems aktualių paslaugų poreikis. Šiuo metu Telšiuose priklausomi asmenys gauna gydymo paslaugas sveikatos priežiūros įstaigose (Telšių raj. pirminės sveikatos priežiūros centras, Žemaitijos psichikos sveikatos centras), tačiau susiduria su integracijos į bendruomenę, užimtumo problemomis. Su tokiais pačiomis problemomis dėl stigmatizuoto visuomenės požiūrio susiduria ir iš įkalinimo vietų sugrįžę asmenys, migrantai.

Jaunimo skaičiui Telšiuose mažėjant (žr. 6 lentelė) ir augant niekur nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių daliai, kyla didelė grėsmė visos miesto bendruomenės ateičiai (R18). Taip pat, sudėtingą jaunimo situaciją indikuoja ir Telšiuose augantis rizikos šeimų ir juose augančių vaikų skaičius (per 5 metus šeimų išaugo nuo 200 iki 258, vaikų jose – nuo 401 iki 475), aukšti nepilnamečių nusikalstamumo rodikliai (2021 m. nustatyta 11, 2022 m. – 9 asmenys įvykdę nusikaltimus). Siekiant pakeisti blogus aplinkoje matytus įpročius, padidinti šios grupės aktyvumą ir įtraukti, būtina ne tik užtikrinti socialinių paslaugų, kurios iš esmės yra užtikrinamos Telšiuose ir skirtos pasekmių valdymui, bet daugiau dėmesio skirti užimtumo ir aktyvios įtraukties iniciatyvoms. Šiuo metu, Telšiuose nėra užtikrinamas pakankamas jaunimo įtraukimas tiek į bendruomenę, tiek į darbo rinką, kas gali lemti visos Telšių ekonominės ir socialinės situacijos blogėjimą ateityje.

Nepilnos šeimos, vieniši tėvai yra viena iš grupių, patiriančių didžiausią skurdo riziką, didelius vartojimo apribojimus, susijusius ne tik su būtiniausiomis prekėmis, būstu, bet ir su kultūriniu vartojimu, laisvalaikiu. Apie 30 – 40 proc. išsituokusių porų augina vaikus iki 17 metų amžius. Telšių mieste ištuokų skaičius per 5 metus išaugo nuo 112 ištuokų 2018 m. iki 121 ištuokos 2022 m. Atsižvelgiant į tai, būtina plėtoti priemones, nukreiptas į materialinės padėties gerinimą, užimtumo skatinimą, vaiko priežiūros paslaugų prieinamumą. Investicijos į vienišų motinų šeimas nukreiptos į ateitį, atveria galimybes šių šeimų vaikams turėti geresnes perspektyvas ateityje.

Valstybės duomenų agentūros duomenimis 2022 m. net 31,2 proc. (2021 m. - 32,2 proc.) Telšių apskrities gyventojų buvo laikomi patiriančiais socialinę riziką ar socialinę atskirtį. Šis skaičius indikuoja, jog daugiau nei trečdalis suaugusių Telšių apskrities gyventojų gyvena skurdo rizikoje, susiduria su dideliu materialiniu nepriteklumi arba gyvena labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose. Statistikos departamento duomenimis, Telšių apskrityje nedarbo lygis 2018 – 2022 m. buvo svyruojantis, tačiau vertinant 2018 m. ir 2022 m. rezultatus, abiem atskaitiniais laikotarpiais nedarbo lygis sudarė – 8,9 proc. Telšių mieste nedarbo lygis kilo 0,1 proc., Telšių rajono savivaldybėje nedarbo lygis kilo 0,7 proc (žr. 11 Lentelė.) (R16).

Socialinių paslaugų užtikrinimas. Telšių rajono savivaldybėje didžioji dalis socialinių paslaugų įstaigų yra išsidėsčiusios Telšių mieste. Atsižvelgiant į tai, Telšių miesto gyventojams socialinės paslaugos yra gerai prieinamos. Telšių rajone socialinių paslaugų tinklas plėtojamas funkcinio ir teritorinio principu - didžioji dalis socialines paslaugas teikiančių įstaigų sutelktos Telšių mieste. Kai kurios socialinės įstaigos ar jų padaliniai įsikūrusios rajono seniūnijose, tačiau visos paslaugos prieinamos visiems Telšių

rajono gyventojams. Rajono seniūnijose teikiamos šios socialinės paslaugos: informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas, transporto, sociokultūrinės, asmeninės higienos ir socialinės priežiūros paslaugos, dirbama su socialinių problemų turinčiomis šeimomis, organizuojama pagalba į namus, dienos socialinė globa asmenims namuose, teikiama parama maisto produktais. Telšių rajono savivaldybėje veikia keturios pagrindinės socialines paslaugas teikiančios biudžetinės įstaigos (R20): Telšių socialinių paslaugų centras (8 struktūriniai padaliniai teikia bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas), Telšių rajono senelių globos namai (teikia apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namuose ir socialinės globos paslaugas), Telšių rajono vaiko ir šeimos gerovės centras (teikia trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams, teikia prevencines socialines paslaugas, palydėjimo paslaugą jaunuoliams), Telšių centras „Viltis“ (teikiamos trumpalaikės ir dienos socialinės globos paslaugos suaugusiems asmenims, turintiems proto ar psichikos negalią ir atokvėpio paslaugos asmenims namuose). Telšių raj., taip pat, veikia 10 viešųjų įstaigų, teikiančių soc. paslaugas: VšĮ „Varnių pirminės sveikatos priežiūros centras“ (teikia trumpalaikę ir ilgalaikę socialinę globą Telšių rajono gyventojams), VšĮ „Telšių krizių centras“ (teikia apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namuose, psichosocialinę pagalbą ir intensyvią krizių įveikimo pagalbą), VšĮ „Soneima“ (neįgaliųjų socialinė įmonė, kurioje organizuojama darbinė veikla neįgaliems asmenims), VšĮ „Kurkime vaikams rytojų“ (vykdo bendruomeninių vaikų globos namų veiklą), VšĮ „Gyvenk kartu“ (grupinio gyvenimo namuose Rainiuose teikia trumpalaikės / ilgalaikės socialinės globos paslaugas asmenims, turintiems proto ir psichikos negalią), VšĮ „Vaikystės aitvarai“ (grupinio gyvenimo namai, kuriuose teikiamos trumpalaikės/ ilgalaikės socialinės globos paslaugas senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims), VšĮ „Sunokęs vaisius“ (nuo 2021 m. teikiamos socialinės globos paslaugos senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims), VšĮ „Nacionalinės socialinės integracijos institutas“ (teikia pagalbą į namus paslaugas senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims), VšĮ „Roviltė“ (teikia pagalbą į namus paslaugas senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims), VšĮ „Maltos ordino pagalbos tarnyba“ (teikia vaikų dienos socialinę priežiūrą vaikų dienos centre, palydėjimo paslaugą jaunuoliams, socialinės globos paslaugas senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims). Telšių rajone veikia nevyriausybinių organizacijų (NVO): „Dia Telšiai“ diabetu sergančių žmonių bendrija, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, Lietuvos samariečių bendrija, Maltos ordino Pagalbos tarnyba, Telšių epilepsija sergančių integracijos asociacija, Telšių kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų draugija, Telšių šeimų centras „Akvalina“, Telšių neįgaliųjų ir neįgalių pensininkų draugija, Telšių neįgaliųjų ir pensininkų draugija, Telšių sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija, Telšių Parkinsono ligos draugija, Telšių rajono neįgaliųjų draugija, Telšių vyskupijos Caritas, Žemaitijos psichikos negalią turinčių žmonių klubas „Telšių atjauta“. NVO dalyvauja socialinės priežiūros paslaugų teikime: socialinės reabilitacijos, apsaugoto būsto, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo bei socialinės priežiūros paslaugų. NVO teikia ir bendrąsias socialines paslaugas: nemokamo maitinimo, specialaus transporto. Šiuo metu 2 NVO įgyvendina ES finansuojamus institucinės pertvarkos projektus (apsaugoto būsto; įdarbinimo su pagalba paslauga, pagalba priimant sprendimus bei socialinių dirbtuvių veikla). Socialinius projektus, orientuotus į vaikų, pagyvenusių žmonių ir neįgaliųjų užimtumo, nusikalstamumo prevencijos vykdymą, skurdo ir socialinės atskirties mažinimą, teikia ir biudžetinės įstaigos. Telšių raj. savivaldybės administracija kasmet atlieka socialinių paslaugų užtikrinimo vertinimą ir remiantis 2023 m. "Telšių rajono savivaldybės 2023 m. socialinių paslaugų plano" duomenimis (žr. 13 lentelė), socialinių paslaugų išvystymo lygis daugumoje sričių patenkina esamą poreikį (R21). Senyvo amžiaus asmenų ir jų šeimų (-47,3) bei suaugusiųjų asmenų su negalia ir jų šeimų (-47,3) grupėse nepatenkinamas dienos socialinės globos ir socialinės priežiūros poreikis, tačiau tai lemia neišnaudojama sukurta infrastruktūra, kadangi ši soc. grupė labiau pageidauja paslaugų namuose. Socialinę riziką patiriančių suaugusiųjų asmenų grupėje didžiausias atotrūkis nurodytas socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo asmenims namuose, socialinės priežiūros centruose (-34,38) srityje. Apibendrinant, galima teigti, jog siekiant padidinti socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų integraciją į visuomenę ir darbo rinką būtų aktualu orientuotis į visuomenės informavimą apie prieinamas socialines paslaugas bei didesnę dėmesį skirti NVO ir privataus sektoriaus iniciatyvų vystymui.

Socialinių paslaugų finansavimas. Telšių miesto seniūnija nėra atskiras juridinis vienetas, todėl visos investicijos tenkančios socialinei ir sveikatos apsaugai yra finansuojamos iš Telšių rajono savivaldybės, valstybės biudžeto. Išlaidos socialinei Telšių miesto apsaugai yra planuojamos ir teikiamos iš Telšių rajono savivaldybės biudžeto. Santykinė išlaidų socialinei apsaugai dalis savivaldybės biudžete per penkerius metus kito minimaliai, vis dėlto, lyginant išlaidų sumas, ji per penkerius metus išaugo beveik trečdaliu (31 proc.). Tai sudaro apie 13 proc. viso savivaldybės biudžeto (žr. 14 lentelė.) (R22). Daugiau nei trečdalį savivaldybės išlaidų socialinei apsaugai sudaro išlaidos socialinėms paslaugoms. Per pastaruosius metus augant savivaldybės biudžetui, o ir socialinės apsaugos išlaidoms, išlaidų dalis socialinėms paslaugoms taip pat augo (8 proc. augimas). Vis dėlto, savivaldybės biudžetas nėra vienintelis socialinės apsaugos išlaidų šaltinis. Nors savivaldybė išlieka pagrindiniu socialinių paslaugų išlaidų finansuotoju, valstybė ir įvairios dotacijos taip pat yra svarus socialinių paslaugų finansinis šaltinis, iš kurio finansuojama daugiau nei 40 proc. rajono socialinių paslaugų išlaidų. Išlaidos socialinėms išmokoms per penkerius metus kito netolygiai, tačiau joms vidutiniškai buvo išleidžiama apie 893 tūkst. eurų per metus.

Verslo ir ekonominė aplinka. Per pastaruosius 5 metus (2018 - 2022 m.) Telšių apskrityje savarankiškai dirbančių asmenų skaičius sumažėjo nuo 6,7 tūkst. iki 6,3 tūkst. Visgi, svarbu paminėti, kad paskutiniiais metais tokių asmenų skaičius išaugo (nuo 5,2 tūkst. 2021 m. iki 6,3 tūkst. 2022 m.). Telšių apskrityje ir Telšių raj. sav. veikiančių ūkio subjektų skaičius per pastaruosius 5 metus (2018 - 2022 m.) išaugo - Telšių apskrityje nuo 3 595 iki 3 818, o Telšių raj. savivaldybėje nuo 1 026 iki 1 103 subjektų. Kitaip, nei visoje Lietuvoje (žr. 15 lentelė.) (R23), Telšių regione veikiančių ūkio subjektų skaičius skirtingais metais svyruoja ir tai indikuoja, jog reikia imtis priemonių, kurios padėtų vietos verslui tolygiai vystytis.

Telšių regiono 2022 – 2030 m. plėtros plane nurodoma, jog Telšių regione verslo plėtros aplinka nepakankamai išvystyta: nėra pramonės parkų, investicinių sklypų, trūksta investuotojams paruoštos infrastruktūros. Telšių, Mažeikių, Plungės rajonų savivaldybės planuoja steigti pramoninius parkus, tačiau nėra bendros regiono savivaldybių vizijos ir koordinavimo dėl pramoninių teritorijų vystymo, visiškai nėra bendros regiono rinkodaros verslo, investicijų pritraukimo srityje (R24). Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. atlikta Investicijų pritraukimo į Telšių rajoną Galimybių studija, kurioje įvertinta optimaliausia investicijų pritraukimo į Telšių rajoną alternatyva – Pramonės parko steigimas Telšių miesto šiaurinėje dalyje.

Svarbiausia įmone Telšių mieste, kurioje dirba 1 351 asmuo galima laikyti pieno perdirbimo įmonę AB „Žemaitijos pienas“. Iš viešojo sektoriaus įstaigų, vienas didžiausių darbdavių - VšĮ „Regioninė Telšių ligoninė“, kurioje dirba 519 asmenų. Telšių mieste, kaip ir visoje šalyje, dominuoja smulkusis ir vidutinis verslas (toliau – SVV), kuris yra vienas svarbiausių šalies ekonomikos augimo veiksmų. SVV Lietuvoje dirba didžioji dalis gyventojų. SVV reikšmingai veikia vietos ekonominę būklę, skatina inovacijas, tačiau kartu yra itin jautrūs aplinkos pokyčiams subjektai. Analizuojant kelių pastarųjų metų Statistikos departamento pateikiamus duomenis, matyti, kad Telšių rajonas, pritraukia nemažai tiesioginių užsienio investicijų (toliau – TUI), šis rodiklis, nors ir nežymiai, kasmet didėja. Pvz. vienam apskrities gyventojui tenkantis TUI: 2018 m. – 3 978 Eur, 2019 m. – 3 967 Eur, 2020 m. – 4 104 Eur, o 2021 m. pabaigoje Telšių r. savivaldybėje 1 gyventojui teko 4 749 Eur TUI. Lietuvoje vienam gyventojui 2018 m. teko 5825 Eur, o 2021 m. – 9661 Eur (žr. 16 lentelė.) (R25). Remiantis Statistikos departamento pateiktais išankstiniais duomenimis, materialinių investicijų vienam Telšių rajono gyventojui 2021 m. teko 1 486 Eur, kai tuo tarpu 2018 m. – 1 224 Eur. Lietuvoje 2021 m. vienam gyventojui iš viso teko 9 157,0 tūkst. Eur. materialinių investicijų.

Telšių rajono savivaldybėje 2020 m. trečiąjį ketvirtį bruto darbo užmokestis sudarė 1 218,10 Eur., 5,8 proc. daugiau palyginus su ankstesniu ketvirčiu ir palyginus su praėjusių metų atitinkamu ketvirčiu – 12,7 proc. daugiau. Neto darbo užmokestis 2021 m. buvo - 861,5 Eur, 2020 m. – 793,7 Eur. ir 13,7 proc. daugiau palyginus su 2019 m. (žr. 7 pav.) (R26). Vidutinis darbuotojų skaičius Telšių rajone 2020 m. trečią ketvirtį buvo 11 928. Darbo užmokesčio pokyčiams įtakos turėjo nuo 2020 m. sausio 1 d.

padidinta minimalioji mėnesinė alga, valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos bazinis dydis, pasikeitusi neapmokestinamojo pajamų dydžio skaičiavimo tvarka ir kitos priežastys. Įvertinus aukščiau įvardytus duomenis akivaizdu, kad viena pagrindinių savivaldybės veiklos sričių turi būti investicijų pritraukimas į rajoną ir parama verslo įmonėms. Siekiant išlaikyti esamas verslo pozicijas bei jas sustiprinti, tikslinga kompleksiskai investuoti į patrauklios aplinkos verslui kūrimą.

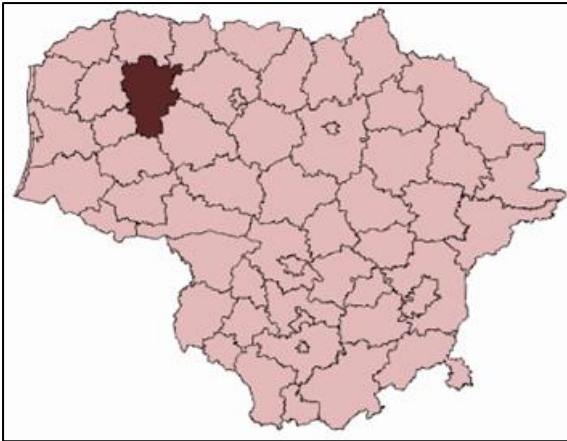
Profesinis mokymas, švietimas, edukaciniai – kultūriniai užsiėmimai bei mokymai. Formalaus ir neformalaus švietimo paslaugas Telšiuose teikia 4 įstaigos (R27): Telšių švietimo centras, VšĮ „Telšių regioninis profesinio mokymo centras“, Vilniaus dailės akademijos Telšių fakultetas, UAB „Telšių praktika“ dailiųjų amatų mokykla. Konsultacijų paslaugas naujai besikuriančioms miesto ir rajono SVV įmonėms teikia VšĮ „Žemaitijos verslo centras“ ir Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialas. Edukacinius – kultūrinius užsiėmimus, ugdomąją meninę veiklą mieste užtikrina 11 įstaigų. Įstaigų teikiančių tikslinėms grupėms aktualias švietimo, mokymų, laisvalaikio užimtumo paslaugas tinklas pastaraisiais metais išlieka pastovus, įstaigose veikiantys specialistai turi ilgametę patirtį, mokymų programos užtikrina reikiamų žinių suteikimą. Pagrindinis iššūkis su kuo susiduria šios įstaigos yra naujų, šiuolaikinei visuomenei patrauklių patalpų, priemonių, veiklos formų stygius, kurį riboja finansiniai ištekliai. Nepakankamas neformalaus suaugusiųjų švietimo programų finansavimas nesudaro palankių sąlygų į mokymosi procesą įtraukti žemesnės kvalifikacijos žmones ir asmenis iš socialiai pažeidžiamų grupių. „Telšių raj. savivaldybės neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2020 – 2022 m. veiksmų plane“ nurodoma, jog trūksta finansinių ir žmogiškųjų resursų vykdyti aktyvias rinkodarines priemones, skirtas mokymosi visą gyvenimą idėjai populiarinti ir mokymosi galimybių suaugusiesiems prieinamumui didinti.

Jaunimo socializacija. Telšių rajone su jaunimu dirba 6 nevyriausybinės organizacijos, kurios yra labai svarbios jaunimo politikai Telšiuose formuoti. Per šių organizacijų veiklą jaunimas yra skatinamas aktyviai dalyvauti savanoriškoje veikloje, kultūrinėje veikloje, užmegzti ir plėtoti ryšius su kitomis Lietuvoje veikiančiomis jaunimo ir su jaunimu dirbančiomis organizacijomis. Įgyvendinant jaunimo politiką Telšių rajone, svarbų vaidmenį atlieka Atviras Telšių jaunimo centras, Atvira jaunimo erdvė ir mobilus darbas, kurių paskirtis vykdyti atvirą darbą su jaunimu, teikti socialines, pedagogines ir psichologines paslaugas. Per 2022 m. į jaunimo socializacijos veiklas įsitraukė 4 119 jaunuolių, iš jų - 633 unikalūs asmenys (analizuojamu laikotarpiu skaičius nuolat augo apie 15 proc.). Šių organizacijų paslaugos išplėtos pritaikant nuotoliniam darbui su jaunais žmonėmis. Ypač daug dėmesio skiriama mažiau galimybių, mažiau motyvuotam jaunimui, kuris dėl įvairių priežasčių neturi galimybių ar nenori įsitraukti į jaunimo veiklos pasiūlymus. Atsižvelgiant į tai, kad kaimiškose vietovėse jaunimui sudėtinga gauti laisvalaikio užimtumo paslaugas, Atviras jaunimo centras, vieni pirmųjų Lietuvoje, pradėjo vykdyti mobilų darbą skirtą įtraukti kaimiškose vietovėse gyvenančius jaunuolius. Mobilus darbas vyksta 9 seniūnijose ir paslaugų teikimo metu į vietą vyksta viena komanda, kurią sudaro du jaunimo darbuotojai. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria jaunimo socializacijos veiklas vykdančios organizacijos yra neužtikrinama jaunimo užimtumo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas naujoms veikloms, nepakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai.

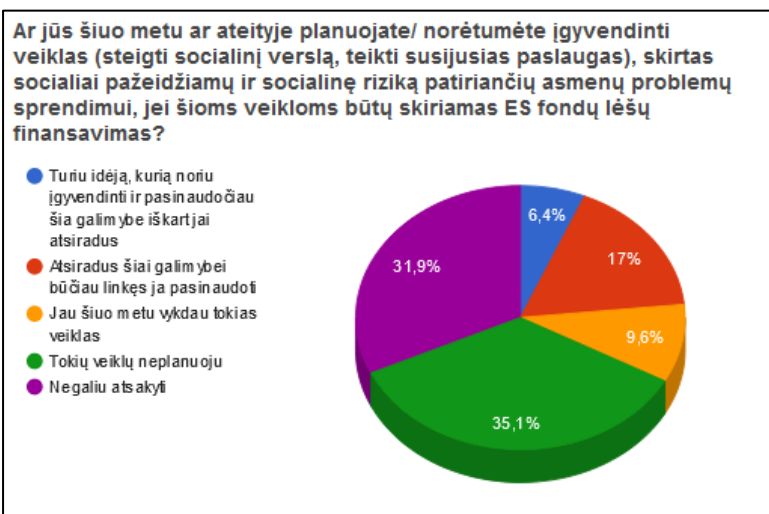
Gyventojų apklausos rezultatai. Rengiant vietos plėtros strategiją buvo atlikta vietos gyventojų apklausa. Apklausos dalyvių vertinimu, labiausiai socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis turėtų būti laikomi neįgalūs asmenys (nurodė 20,1 proc. respondentų), senyvo amžiaus asmenys (17,5 proc.), vieniši tėvai (12,8 proc.), priklausomi asmenys (12,8 proc.). Kaip pagrindinės priežastys dėl ko asmenys patiria socialinę atskirtį daugiausia kartų pažymėta motyvacijos dirbti ir/ ar mokytis stoka (22 proc.) ir šeimoje ar artimoje aplinkoje matytas ir iš kartos į kartą perduodamas pavyzdys (22 proc.) bei asmeninės savybės ir įpročiai (18,4 proc.). Klausiant kokių paslaugų/ veiklų socialinę riziką ir atskirtį patiriantiems asmenims Telšiuose šiuo metu trūksta labiausiai, daugiausia respondentų nurodė vaikų ir jaunimo užimtumo iniciatyvų (16,1 proc.), psichologinės pagalbos (16,1 proc.), praktinių įgūdžių darbo vietoje suteikimo (praktikos) (12,5 proc.), naujų profesinių įgūdžių suteikimo trūkumą (11,4 proc.). Tuo

tarpu, kaip labiausiai šiuo metu prieinamas ir esant poreikiui galimas laisvai gauti Telšiuose paslaugas toms pačioms asmenų grupėms daugiausia apklaustų pažymėjo socialines (kaip slauga, aprūpinimas maistu ir kt.) (25,8 proc.), sociokultūrinės (kaip koncertai, parodos, spektakliai ir kt.) (20,7 proc.). Respondentų paklausus kokioms veikloms Telšiuose turėtų būti skiriama daugiausia dėmesio siekiant spręsti socialinę atkirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų problemas, daugiausia kartų buvo pažymėta darbo vietų kūrimo veikla (24,1 proc.), vaikų ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (13,7 proc.), psichologinės pagalbos teikimas (11,9 proc.). Pasiteiravus respondentų ar jie šiuo metu įgyvendina, ar ateityje planuoja įgyvendinti veiklas, skirtas spręsti socialinę atkirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų problemas, jei veiklų įgyvendinimui būtų skiriamas ES finansavimas, 17,5 proc. nurodė, kad būtų linkę pasinaudoti tokia galimybe, 11,3 proc. jau šiuo metu vykdo tokias veiklas ir 6,2 proc. turi susijusių idėjų ir iškart pasinaudotų galimybe jai atsiradus. Pagrindinėmis paslaugomis ir/ ar sąlygomis, kurios paskatintų imtis verslo ar kitų vietos bendruomenei skirtų iniciatyvų daugiausia apklaustųjų pažymėjo finansinę paramą (37,6 proc.), mokymus, konsultacijas ir kitas veiklas, skirtas trūkstamų įgūdžių įgijimui (25,2 proc.), verslo atstovų konsultacijas ir mentorystę (20,3 proc.). Paklausus kokiose veiklose respondantai sutiktų dalyvauti savanoriškais pagrindais, daugiausia respondentų pažymėjo švietimą, mokymą, informacijos teikimą (17,2 proc.), bendruomenines veiklas ir kitas vietos iniciatyvas (13,8 proc.), sociokultūrinės paslaugas (12,1 proc.), dalyvavimą iniciatyvose skirtose atskirtį patiriantiems jaunuoliams (11,5 proc.). Apibendrinant atliktos apklausos rezultatus galima teigti, jog gyventojų požiūris ir esamos situacijos vertinimas iš esmės sutampa su atliktos teritorijos analizės duomenimis ir leidžia dar išsamiau pagrįsti realius vietos bendruomenės poreikius.

Bendruomenės įtraukimo iniciatyvos. Atlikus vietos gyventojų apklausą ir apibendrinant su strategijos tikslinės grupės nariais dirbančių organizacijų pateiktą informaciją akivaizdu, jog Telšiuose trūksta vieningų ir pastovių iniciatyvų skirtų vietos bendruomenės įtraukimui. Telšių regiono savivaldybėse (Mažeikių raj., Plungės raj.) kuriasi verslumo skatinimo ir bendradarbiystės erdvės. Telšių rajono savivaldybėje (įskaitant Telšių miestą) veikiančių inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų nėra (R28), tačiau tokia veikla planuojama apjungiant VšĮ „Žemaitijos verslo centrą“ bei VšĮ „Telšių menų inkubatorių“ (informacija pateikta 2022 – 2030 m. Telšių regiono plėtros plane). Taip pat, trūksta ir vietos NVO bei verslo bendradarbiavimo iniciatyvų. Telšių mieste nėra įgyvendinami vietos bendruomenės inicijuoti projektai, kuriuose bendrų tikslų siektų vietos NVO ir verslo atstovai (R29). Vietos bendruomenės iniciatyvos stoką atskleidžia ir atlikta gyventojų apklausa, kurioje tik 11,3 proc. respondentų nurodė šiuo metu vykdančias veiklas skirtas spręsti socialinę atkirtį ir riziką patiriančių asmenų problemas ir 17,5 proc., nurodė, jog būtų linkę pasinaudoti galimybe vykdyti tokias veiklas, jei tam būtų skiriamas ES finansavimas (žr. 8 pav.) (R30). Taip pat, Telšiuose stebimas ir savanorystės veiklų skatinimo stygius. Į savanorišką veiklą labiausiai įsitraukia jauno amžiaus asmenys ir kitos amžiaus grupės įsitraukia tik pavieniais atvejais. Telšiuose veikiančios nevyriausybinės organizacijos būtų linkusios priimti savanorius, tačiau susiduriama su šiai veiklai būdingais iššūkiais. 2020 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu buvo atliktas išsamus Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas, kurį atliko viešoji įstaiga „Europos namai“. Tyrime identifikuoti pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduria organizacijos ir savanoriai: neišvystyta savanorystės kultūra, žmonių nepasitikėjimas savo žiniomis ir gebėjimas. Nepakankamas valstybės institucijų dėmesys savanorystei. Atlikus Telšių miesto gyventojų apklausą, apklausos rezultatai rodo, kad gyventojai nėra nusistatę prieš savanoriškas veiklas ir turėtų noro prisidėti prie labai įvairių veiklų (žr. 9 pav.). Visgi, minėti iššūkiai ir tinkamos informacijos sklaidos apie savanorystę trūkumas apriboja vietos bendruomenės įsitraukimą į savanoriškas veiklas (R31).

7 pav. Telšių miesto lokacija. Šaltinis: Lietuvos žemėlapiai

8 pav. Telšių miesto apklausos rezultatai 2023 m. Šaltinis: Telšių miesto gyventojų apklausos rezultatų duomenys

9 pav. Telšių miesto apklausos rezultatai 2023 m. Šaltinis: Telšių miesto gyventojų apklausos rezultatų duomenys

Eil. Nr.	Socialinių paslaugų rūšys pagal žmonių socialines grupes	Normatyvas: 10 000 gyventojų tanka		10 000 Telsių rajono gyventojų tanka		Nuokrypis +/-	Priežastys
		vietų	gavėjų	vietų	gavėjų		
1.	Senovo amžiaus asmenys ir jų šeimos	x	40	X	64,23	+24	
1.1.	Pagalba į namus	x	40	X	64,23	+24	Pagalbos į namus paslaugos suteiktos didesniais gavėjų skaičiais nei nustatytas normatyvas, kadangi Telsių rajone šių paslaugų poreikis didesnis, į paslaugų teikimą įtraukė dvi NVO.
1.2.	Dienos socialinė globa / integrali pagalba į namus	x	7	X	25,24	+18,24	Dienos socialinė globos / integralios pagalbos į namus poreikis didesnis nei normatyvas, tai lemia didėjantis vienišų vyresnio amžiaus asmenų skaičius, taip pat vykdomo projekto (integralios pagalbos teikimas pasteteisimas).
1.3.	Dienos socialinė globa ir socialinė priežiūra įstaigoje (socialinių paslaugų centre, dienos centre, šeimos paramos centre, paramos šeimai tarnyboje, krizių centre ir kt.)	x	60	X	12,72	-47,3	Sukurta socialinių paslaugų infrastruktūra neišnaudojama, kadangi ši socialinė grupė labiau nori paslaugų namuose.
1.4.	Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose	2	x	6,83	x	+4,83	Mažėjant gyventojų skaičiams, mažėja ir nuokrypis, tačiau jis viršija normatyva 2,4 karto.
1.5.	Trumpalaikė socialinė globa	1,2	x	10,18	x	+9	Senstančioje visuomenėje didėja socialinės globos paslaugų poreikis, paslaugos perkamos kitose rajonuose, pradėta teikti atokvėpio paslauga, tačiau dėl vietų didelio poreikio ilgalaikiai socialinei globai nesuteiktos trumpalaikės socialinės globos paslaugos Telsių rajono senelių globos namuose.
1.6.	Ilgalaikė socialinė globa	20	x	35,1	x	+15,1	Į vietų skaičių įskaičiuota visiems Telsių rajono gyventojams finansuojamos vietos Lietuvoje. Rajone vietų stoka įrodo ir laukiančiųjų eilė ilgalaikiai socialinei globai Telsių rajono senelių globos namuose.
2.	Suaugę asmenys su negalia ir jų šeimos						
2.1.	Pagalba į namus, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas asmeni (šeimos) namuose	x	10	X	4,32	-5,7	Nuokrypis mažesnis nei 2020 metais, tačiau vis tiek mažesnis nei normatyvas, nes didėja paslaugų poreikis senovo amžiaus asmenims.
2.2.	Dienos socialinė globa / integrali pagalba į namus	x	4	X	1,78	-2,2	
2.3.	Dienos socialinė globa ir socialinė priežiūra įstaigoje (socialinių paslaugų centre, dienos centre, šeimos paramos centre, paramos šeimai tarnyboje, krizių centre ir kt.)	x	60	X	12,72	-47,3	Sukurta socialinių paslaugų infrastruktūra neišnaudojama, kadangi ši socialinė grupė labiau nori paslaugų namuose. Taip pat šių paslaugų poreikį teikina organizacijos, įgyvendinančios socialinės reabilitacijos paslaugų projektus.
2.4.	Trumpalaikė socialinė globa	1,5	x	9,67	x	+8,2	Šias paslaugas intensyviai teikia valstybiniai globos namai, privatus paslaugų teikėjas, ja renkasi dažnas klientas kaip alternatyvą siekiant ilgalaikės socialinės globos, kurios reikia laukti.
2.5.	Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose	4	x	9,9	x	+5,9	Savarankiško gyvenimo paslaugos teikiamos Gedrimų savarankiško gyvenimo namuose (30 vietų) ir Ukacūnės namuose (12 vietų).
2.6.	Ilgalaikė socialinė globa:						
2.6.1.	grupinio gyvenimo namuose	2	x	3,6	x	+1,6	Nuo 2020 m. paslaugas grupinio gyvenimo namuose pradėjo teikti du privatus paslaugų teikėjai, įsteigta 14 vietų. Planuojama, kad grupinio gyvenimo namų vietų skaičius 2023 m. didės 20 vietų.
2.6.2.	socialinės globos namuose	7	x	8,9	x	+1,9	Vietų skaičius sumažėjo, kadangi paslaugas pradėjo teikti privatus paslaugų teikėjas, tačiau rodiklis viršija normatyvus.
3.	Šeimos ir vaikai						
3.1.	Šeimos socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas jos namuose	x	43	X	62,40	+19,4	2018-2019 m., keičiantis teisės aktams, šių paslaugų poreikis pastebimai didėjo, pagal Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo specialistų atliktus vaiko situacijos vertinimus šeimoms taikoma atvejo vadyba ir skiriamos socialinės priežiūros paslaugos. Paslaugų gavėjus skaičius didėjo.
3.2.	Socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas socialinės priežiūros centre (dienos centre, socialinių paslaugų centre, vaikų dienos centre, paramos šeimai centre ir kt.):						

13 Lentelė. Soc. paslaugų teikimo galimybių Telsių rajone palyginimas su soc. paslaugų išvystymo normatyvais 2022 m. Šaltinis: Telsių rajono savivaldybės socialinių paslaugų planai 2018-2023 m.

3.2.1.	vaikų	x	30	X	129,2	+99,2	Nuo 2021 m. akredituotas vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugas teikia 17 VDC, kuriose įsteigta 478 vietos. 2022 m. paslaugas gavo 363 vaikai.
3.2.2.	šeimų	x	26	X	85,4	+59,4	2022 m. Telsių rajone veikė 17 VDC, kurie teikė akredituotas vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugas. Paslaugas – gavo 372 šeimos. Plėtojant vaikų dienos centru infrastruktūrą rodiklis didėjo.
3.3.	Šeimos apgyvendinimas laikino gyvenimo namuose (įstaigoje motinoms ir vaikams, krizių centre ir kt.), savarankiško gyvenimo namuose	3,5	x	8,26	x	+4,76	Pasikeitus teisės aktams vaiko teisėms nustatoma socialinė priežiūra institucijoje kartu su tėvais, siekiant išvengti vaiku pašėmimo iš šeimų. Teikiamos paslaugos Laikimuose šeimos namuose.
3.4.	Pagalba globėjams (rūpintojams), budintiems globotojams, įvaikintojams ar ketinantiems jais tapti	x	4,5	X	18,12	+13,6	Pasikeitė teisinis reglamentavimas. Suteiktos konsultavimo paslaugos visiems globėjams, globojantiems tėvų globos netekusius vaikus.
3.5.	Dienos socialinė globa / integrali pagalba į namus ir pagalba į namus vaikui su negalia (jo šeimai)	x	1	X	0,51	-0,49	Pagal poreikį šios paslaugos teikiamos tik 2 vaikams su negalia Telsių rajone
3.6.	Dienos socialinė globa ir socialinė priežiūra įstaigoje (socialinių paslaugų centre, dienos centre, šeimos paramos centre, paramos šeimai tarnyboje ir kt.) vaikui su negalia	11	x	3,81	x	-7,2	Organizuojamos specialaus ugdymo paslaugos Telsių naujamiesčio mokykloje, integruojami vaikai su fizine negalia Telsių „Ateities“ progimnazijoje ir vaikų dienos centruose.
3.7.	Trumpalaikė socialinė globa vaikui su negalia	2	x	0	x	-2	
3.8.	Ilgalaikė socialinė globa vaikui su negalia:						
3.8.1.	grupinio gyvenimo namuose	0,3	x	0	x	-	
3.8.2.	socialinės globos namuose	0,2	x	1,61	x	+1,41	Perkamos paslaugos 6 vaikams su negalia valstybinuose socialinės globos namuose, kadangi pagal vaiko negalios pobūdį, paslaugų suteikti bendruomeniniuose namuose nėra galimybių.
3.9.	Ilgalaikė (trumpalaikė) socialinė globa likusiems be tėvų globos vaikui:						
3.9.1.	šeimynoje	2	x	0	x	-2	Telsių rajone nėra įsikūrę šeimynų, nes vaikų globa skatinama šeimoje.
3.9.2.	bendruomeniniuose vaikų globos namuose	4	x	4,6	x	+0,6	Vaiko gerovės centre – 8 vietos, VĮ „Kurkima vaikams rytojų“ perkamos paslaugos 12 vaikų.
3.9.3.	vaikų socialinės globos namuose	2	x	1,84	x	-0,16	Savivaldybės biudžeto lėšomis yra finansuojama socialinė globa šeimoje, taip sumažintas institucijoje globojamų vaikų skaičius.
3.10.	Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose be tėvų globos likusiems jaunuoliams, paliekantiems institucinę globą	0,2	x	1,38	x	+1,18	Paslaugos teikiamos 6 jaunuoliams po institucinės socialinės globos.
4.	Socialinės rizikos suaugę asmenys						
4.1.	Socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas asmeni namuose, socialinės priežiūros centruose (dienos centre, socialinių paslaugų centre, krizių centre, paramos šeimai centre ir kt.)	x	35	x	0,62	-34,38	Paslaugų poreikis aktualus, tačiau paslaugos teikiamos Telsių nakvynės namuose, pradėtos teikti ir asmenų namuose. Paslaugas asmenų namuose teikia NVO, tačiau poreikis neužtikrinamas.
4.2.	Asmens apgyvendinimas laikino gyvenimo namuose (įstaigoje motinoms ir vaikams, krizių centre ir kt.), savarankiško gyvenimo namuose	3,5	x	4,59	x	+1,09	Padidintas vietų skaičius pagal poreikį Laikimo apgyvendinimo įstaigoje motinoms ir vaikams.
4.3.	Apgyvendinimas nakvynės namuose ir laikino apnakvindimo vietose	5,5	x	4,58	x	+0,9	Stokojama laikino apnakvindimo vietų su atskiru higienos kambariu.
4.4.	Trumpalaikė socialinė globa psichologinės bei socialinės reabilitacijos įstaigoje	4	x	0	x	-4	Paslaugos Telsių rajone neteikiamos, paslaugų gavėjai siunčiami į kitus rajonus.

13 Lentelė. Soc. paslaugų teikimo galimybių Telsių rajone palyginimas su soc. paslaugų išvystymo normatyvais 2022 m. Šaltinis: Telsių rajono savivaldybės socialinių paslaugų planai 2018-2023 m.

Metai	Biudžeto dalis socialinėms paslaugoms, proc.		Asignavimai, tūkst. Eur	
	Planas	Faktas	Planas	Faktas
2018 m.	5,7	5,5	2200,0	2201,0
2019 m.	5,9	5,3	2505,1	2578,6
2020 m.	6,7	9,4	2752,2	2895,9
2021 m.	7,4	12,9	3795,5	3324,8
2022 m.	10,0	13,0	4248,2	3298,1

14 Lentelė. Telšių raj. savivaldybės biudžeto išlaidos soc. apsaugai, palyginti su visomis išlaidomis (2018–2022 m.; tūkst. Eur)
Šaltinis: Telšių rajono savivaldybės socialinių paslaugų planai 2018-2022 m.

Rodiklis	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Veikiantys ūkio subjektai Lietuvoje:	104.117	105.093	107.444	108.258	113.516
Telšių apskrityje	3.595	3.644	3.720	3.687	3.818
Telšių raj. savivaldybėje	1.026	1.060	1.074	1.059	1.103

15 Lentelė. Veikiančių ūkio subjektų skaičius 2018–2022 m. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Lietuvos Respublika	5 825	6 070	7 405	8 563	9 661
Vilniaus apskritis	14 441	14 799	18 229	21 830	25 041
Alytaus apskritis	1 064	1 143	1 332	1 524	1 735
Kauno apskritis	3 322	3 435	3 528	3 743	4 335
Klaipėdos apskritis	3 875	3 928	5 452	5 134	5 557
Marijampolės apskritis	1 010	1 206	1 159	992	1 042
Panevėžio apskritis	1 661	1 781	1 948	2 223	2 560
Šiaulių apskritis	1 298	1 251	1 794	1 723	1 962
Tauragės apskritis	306	532	885	880	903
Telšių apskritis	3 170	3 978	3 967	4 104	4 749
Utenos apskritis	1 371	1 410	1 499	1 568	1 714

16 Lentelė. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui
Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ ANALIZĖ			
STIPRYBĖS		SILPNYBĖS	
1.	Pastovi darbingo amžiaus gyventojų dalis (R4). Vertinamu 5 metų laikotarpiu Telšių mieste darbingo amžiaus gyventojų proporcija augo 1 proc. 2018 m. siekė 62 proc., 2022 m. - 63 proc.	1.	Socialinę riziką patiriančių šeimų ir jose augančių vaikų skaičiaus didėjimas (R11). Per penkerius metus daugiau nei ketvirtadaliu padidėjo šeimų, patiriančių socialinę riziką, skaičius.
2.	Telšių mieste išvystytas socialines paslaugas teikiančių įstaigų tinklas (R20). Didžioji dalis socialines paslaugas Telšių regione teikiančių įstaigų yra įsikūrusios Telšių m. Atsižvelgiant į tai, miesto gyventojams šios paslaugos yra lengvai prieinamos.	2.	Verslumą skatinančių ir bendradarbystės erdvių trūkumas (R28). Telšiuose šiuo metu nėra bendruomenei prieinamų verslumą skatinančių ir bendradarbystės erdvių, kurios galėtų pagerinti verslo aplinką.
3.	Stabilus socialinių paslaugų finansavimas iš rajono savivaldybės biudžeto (R22). Investicijos tenkančios socialinei ir sveikatos apsaugai yra finansuojamos iš Telšių raj. savivaldybės, valstybės biudžeto. Santykinė išlaidų socialinei apsaugai dalis savivaldybės biudžete per 5 metus kito minimaliai, vis dėlto, lyginant išlaidų sumas, ji išaugo beveik trečdaliu (31 proc.) ir tai sudaro apie 13 proc viso savivaldybės biudžeto.	3.	Mažėjanti vaikų dalis bendroje gyventojų struktūroje (R4). 2018 - 2022 m. Telšių vaikų skaičius bendroje gyventojų struktūroje sumažėjo 0,1 proc. Nepaisant to, kad mažėjimas atrodo nežymus, ilgalaikėje perspektyvoje jis gali lemti nepalankius darbo rinkos pokyčius.
4.	Nemažėjantis ir net šiek tiek augantis vietos gyventojų skaičius (R2). Telšių mieste gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpiu (2018 - 2022 m.) išaugo 1 proc. t. y. iš viso 220 gyventojų.	4.	Netolygiai ir lėtai augantis vietos verslo subjektų skaičius (R23). Per pastaruosius 5 metus Telšių raj. savivaldybėje veikiančių ūkio subjektų skaičius išaugo (nuo 1 026 iki 1 103), visgi vertinamu laikotarpiu nebuvo išlaikyta tolygi augimo tendencija.
5.	Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos (R27). Telšiuose veikia 4 formalus ir neformalus profesinio mokymo paslaugas teikiančios įstaigos, 2 įstaigos konsultuojančios jauną verslą, 11 įstaigų siūlančių ugdomąją meninę veiklą.	5.	Mažėjantis jaunimo (15-29 m.) skaičius Telšiuose, tačiau auganti niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis (R18). Per 5 metus jaunimo Telšiuose sumažėjo apie 8,5 proc. ir neaktyvus jaunimo procentinė dalis keitėsi nuo 9,3 iki 10,7 proc.
6.	Vietos paklausą patenkinanti Savivaldybės ir susijusių įstaigų socialinių paslaugų pasiūla (R21). Telšių raj. savivaldybės administracijos 2023 m. socialinių paslaugų plane nurodoma, jog savivaldybėje teikiamų paslaugų pasiūla iš esmės patenkina vietos gyventojų socialinių paslaugų poreikį.	6.	Pastovus ir nemažėjantis nedarbo lygis (R16). 2018 - 2022 m. Telšių miesto gyventojų nedarbo lygis pakito nuo 8,2 iki 8,3 proc.
7.	Patogi Telšių miesto geografinė padėtis ir susisiekimas (R19). Telšių miesto pasiekiamumas įvairiomis transporto priemonėmis sudaro prielaidas ekonominei ir socialinei miesto plėtrai.	7.	Vietos valdžios, NVO, verslo bendradarbiavimo iniciatyvų stoka (R29). Vietos organizacijos neinicijuoja ir neįgyvendina tarpusavio bendradarbiavimo projektų ir kitų iniciatyvų.

8.	<p><i>Augantis neto darbo užmokestis (R26). Neto darbo užmokestis 2021 m. buvo - 861,5 Eur, 2020 m.– 793,7 Eur, 13,7 proc. daugiau palyginus su 2019 m.</i></p>	8.	<p><i>Nepakankami NVO materialiniai ir žmogiškieji ištekliai . NVO neturi pakankamo išteklių kiekio, kad galėtų įgyvendinti iniciatyvas skirtas prevencinių ir tikslinių programų įgyvendinimui, nėra pakankamai pajėgios perimti socialinių paslaugų teikimą iš Savivaldybės.</i></p>
GALIMYBĖS		GRĖSMĖS	
1.	<p><i>Jaunimo pritraukimas įgyvendinant užimtumo didinimo iniciatyvas, gerinant gyvenimo sąlygas jaunuoms šeimoms. 2023 m. EK komunikate „Talentų pritraukimas į Europos regionus“ pažymima, kad vidinės ir išorinės migracijos netolygumai ir gimstamumo mažėjimo tendencija, jau dabar turi didžiulį poveikį Europos visuomenių ir ekonomikos struktūrai ir neabejotinai turės didelį neigiamą poveikį ateityje, jeigu nebus imtasi visokeriopų priemonių demografiniam disbalansui suvaldyti. Pabrėžia, kad norint išvengti ar sušvelninti socialinių, ekonominių ir demografinių netolygumų pasekmes, svarbu taikyti jaunų ir kvalifikuotų darbuotojų skatinimo, pritraukimo ir išlaikymo priemones.</i></p>	1.	<p><i>Visuomenės senėjimas ir augantis su tuo susijusių paslaugų poreikis. Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) analitinėje apžvalgoje „Senstanti Lietuvos visuomenė“ pažymima, kad šalies populiacija sparčiai sensta – Lietuvos senėjimo tempas yra beveik 2 kartus greitesnis nei ES vidurkis. EK prognozuoja, kad 2050 m. Lietuvos gyventojų amžiaus mediana bus beveik 7 m. didesnė negu yra šiuo metu. Senstanti visuomenė reiškia didesnes sveikatos ir socialinės apsaugos išlaidas ir didėjančią našta dirbantiems.</i></p>
2.	<p><i>Miesto infrastruktūros tinkamos tiek bendruomenės, tiek užimtumo veiklų, tiek verslo vystymui atnaujinimas/ plėtra pasinaudojant ES fondų teikiama finansavimu galimybėmis. 2021 – 2027 m. ES fondų investicijų programoje numatytos beveik 8 mlrd. EUR lėšos, skirtos ilgalaikės ekonominės ir socialinės gerovės bei Lietuvos ekonomikos atsparumo ir konkurencingumo užtikrinimui.</i></p>	2.	<p><i>Didžiųjų miestų ekonominė konkurencija pritraukiant talentingus asmenis ir inovatyvias įmones. Lietuvos socialinių tyrimų centro 2019 m. atlikta analizė (Netolygaus regioninio vystymosi problema Lietuvoje: socio - ekonominiai gerovės aspektai) atskleidė, jog šalies teritorijose, kur socialinės – ekonominės gyvenimo sąlygos geresnės ir sukuriama pakankamai daug patrauklių darbo vietų, gyventojų emigracijos rodikliai yra žemesni. Santykinai žemos užimtumo lygio reikšmės regionuose ir nepalanki šio rodiklio dinamika rodo, jog mažesnių savivaldybių gyventojų situacija darbo rinkoje yra santykinai blogesnė nei didžiųjų miestų teritorijų.</i></p>
3.	<p><i>Bendros Telšių regiono savivaldybių vizijos ir koordinavimo dėl pramoninių teritorijų, bendros regiono rinkodaros verslo, investicijų pritraukimo srityje vystymas siekiant ekonominės regiono plėtos. 2022 – 2030 m. Telšių regiono plėtos plane nurodoma, kad visoms Telšių raj. savivaldybėms būdinga nepatraukli aplinka verslo plėtrai ir yra tikslinga kurti funkcinę zoną, apjungiant visų keturių regiono savivaldybių veiklą, siekiant modernizuoti ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankesnę aplinką.</i></p>	3.	<p><i>Lėtas visuomenės požiūrio, įpročių kitimas, galintis turėti neigiamos įtakos socialinę riziką patiriančių asmenų integracijai. 2021 – 2030 m. LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Šeimos politikos stiprinimo plėtos programos pagrindime škiriami du pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria šeimos, patiriančios socialinę riziką – socialinių įgūdžių neturėjimas ir stigmatizuotas visuomenės požiūris į tokias socialinę riziką patiriančias šeimas ir jų problemas. Šeimos patiriančios socialinę riziką, visuomenėje yra ignoruojamos, jų</i></p>

		problemos paliekamos spęsti tik tam tikrų institucijų darbuotojams ir specialistams.
4.	<p>Augantis įtraukių, inovatyvių paslaugų poreikis ir jų skatinimo iniciatyvos. Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) 2021 m. parengtoje „Lietuvos inovacijų ekosistemos apžvalgoje“ nurodoma, jog naujo požiūrio ir naujų sprendimų poreikis ypač sustiprėjo COVID-19 pandemijos aplinkybėmis. Augant skaitmenizacijai ir keičiantis visuomenės įpročiams keičiasi tiek verslo procesų, tiek paslaugų teikimo principai, auga inovacijų skatinimo priemonių pasiūla.</p>	4. Švietimo sektoriui kylantys iššūkiai susiję su šiuolaikinės visuomenės įpročiais, nestabilia švietimo politikos aplinka. Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) 2022 m. parengtoje „Švietimo ir įgūdžių iššūkių sprendimo galimybių studijoje“ nurodoma, jog ateities švietimą ir mokymąsi veiks 6 megatendencijos – spartėjantys technologiniai pokyčiai ir hipersusietumas, klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimas, didėjantis demografinis disbalansas, švietimo ir mokymosi įvairėjimas, įvairėjanti nelygybė ir kintantys sveikatos iššūkiai. Didžiausią neapibrėžtumą sukuria neaiški pasaulio ir Europos saugumo ir ekonominė situacija.
5.	<p>Bendruomeniškumo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo skatinimas. Bendruomeniškumo pagrindinis tikslas yra tenkinti bendruomenių viešuosius poreikius ir spęsti aktualias socialines problemas. Vienas iš svarbiausių visuomenės aspektų yra organizuotos ir tvirtos bendruomenės, kurios padeda gana operatyviai ir tikslingai išspręsti visai visuomenei ar jos daliai tenkančius sunkumus ir pasiekti tikslus. Bendruomeniškumo vystymas gali turėti didelę reikšmę tiek socialinei, tiek ekonominei gerovei.</p>	5. Menkos savanorystės tradicijos visuomenėje. 2022 m. VŠĮ „Europos namai“ atlikto tyrimo dėl gyventojų įsitraukimo į savanorišką ir bendruomeninę veiklą duomenimis, neigiamas gyventojų požiūris tiek į savanorišką, tiek į bendruomeninę veiklą išlieka nepakitęs – daugiau nei pusė respondentų atsakė nedalyvaujantys ir neketinantys dalyvauti šioje veikloje. Neigiamo požiūrio į savanorišką veiklą stiprėjimas pastebimas tarp vyrų, žemesnį išsilavinimą turinčių asmenų, didesnes pajamas gaunančių asmenų, kaimo vietovių gyventojų. Penktadaliui gyventojų vis dar trūksta informacijos apie savanorišką veiklą ir organizacijas.
6.	<p>Platus informacinės sklaidos priemonių panaudojimas. Informacinės sklaidos priemonės yra puikus įrankis, siekiant bendruomenei narių sutelkimo, aktualių problemų sprendimo. Informacijos sklaidos užtikrinimui šiuo metu galima pasinaudoti įvairiomis tiek tradicinėmis (spauda, televizija), tiek moderniomis (internetas, soc. tinklai) priemonėmis.</p>	6. Nedarbo lygio augimas dėl ekstremalių situacijų, pandemijų ir kitų išorinių grėsmių. Pasaulyje pasireiškiančios ekstremalios situacijos ar pandemijos turi didelę įtaką šalių ekonomikai, darbo rinkai. Europos Parlamentas konstatuoja, jog nuo 2013 m. mažėjęs nedarbo lygis pradėjo vėl kilti 2020 m., po prasidėjusios pandemijos. Pasireiškus tokio tipo grėsmėms ir ateityje gali blogėti ekonominė situacija, augti nedarbo lygis.
7.	<p>Naujų technologijų, aukštą pridėtinę vertę kuriančių sektorių galimybių panaudojimas. Visuotinė skaitmenizacija lemia nuolat augantį inovacijų ir pažangių technologijų poreikį. Siekiant atliepti šiuos poreikius ir sumažinti COVID-19 sukeltas pasekmes, ES patvirtintoje Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonėje numatyti</p>	7. Auganti socialinė atskirtis. Nelygybė ir socialinė atskirtis išlieka Lietuvos problema. Lietuva ėmėsi priemonių mažinti skurdą, tačiau, EK vertinimu skurdo ir socialinės atskirties riziką, pajamų nelygybę ir mokesčių bei išmokų sistemos poveikį mažinant skurdą Lietuva vis dar priskiriama grupei ES šalių, kuriose situacija vertinama kaip kritinė.

	pagrindiniai prioritetai žaliaji pertvarka ir skaitmeninė transformacija, kuriems kiekviena šalis narė turi skirti mažiausiai, atitinkamai 37 ir 20 proc. priemonės lėšų.	
8.	<i>Gerosios patirties iš kitų miestų VVG, anksčiau įgyvendinusių vietos plėtros strategijas, perėmimas.</i> 2016 – 2022 m. vietos plėtros strategijas įgyvendino 40 miestų VVG. Sukaupta šių organizacijų patirtis gali būti reikšminga planuojant ir įgyvendinant strategijoje numatytas veiklas.	8. <i>Teisinės aplinkos pokyčiai, galintys turėti įtakos suplanuotam strategijos veiksmų įgyvendinimui.</i> Keičiantis teisinei aplinkai susijusiai su strategijos finansavimu bei administravimu gali kilti grėsmė suplanuotų projekto veiklų įgyvendinimui.

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS RODIKLIAI, ĮSKAITANT IŠMATUOJAMAS REZULTATO SIEKTINAS REIKŠMES

1. TIKSLAS – Gyventojų socialinės ir ekonominės įtraukties didinimas, plėtojant socialinės atskirties mažinimui ir užimtumo bei verslumo skatinimui skirtas iniciatyvas

Vadovaujantis Telšių rajono savivaldybės ilgalaikiais strateginio planavimo dokumentais, atlikus Telšių miesto situacijos analizę, SSGG analizę, išanalizavus miesto gyventojų, Telšių mieste veikiančių įmonių, įstaigų ir organizacijų poreikius, nustatyta, kad yra tikslingas gyventojų socialinės ir ekonominės įtraukties didinimas, mažinant socialinę atskirtį, plėtojant užimtumo ir verslumo skatinimo iniciatyvas bei kartu plečiant savanorystės sąvokos supratimą ir naudą. Socialinės ir ekonominės įtraukties didinimas turi būti užtikrinamas įgyvendinant integruotus veiksmus skirtus:

- Gyventojų socialinės atskirties mažinimui ir jų aktyvios įtraukties didinimui, ypatingą dėmesį sutelkiant socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų padėties vietos bendruomenėje ir darbo rinkoje gerinimui. Per socialinės integracijos paslaugų plėtojimą, neformalias iniciatyvas (edukacijas, patyriminius užsiėmimus, laisvalaikio užimtumą ir kt.), neformalų ugdymą, savanorystės veiklų populiarinimą siekiama mažinti socialinę atskirtį patiriančių ar rizikuojančių patirti asmenų pasyvumą, keisti jų įpročius, gerinti asmeninius, psichologinius gebėjimus, didinti pasitikėjimą savimi, skatinti motyvaciją veikti.

- Gyventojų užimtumo ir jų verslumo skatinimui. Įgyvendinant iniciatyvas, kurios padėtų mažinti gyventojų nedarbą, skatintų aktyvią įtrauktį į darbo rinką, prisidėtų prie verslų kūrimo ir vystymo. Tikslinga įgyvendinti iniciatyvas, kurios leistų pažeidžiamų grupių asmenims įgyti reikiamą kvalifikaciją ir įgūdžius, suteiktų verslo vystymui aktualias konsultacijas ir kitą pagalbą.

- Bendruomenės narių tarpusavio ryšių stiprinimui. Įgyvendinant veiklas skirtas vietos bendruomenės narių bendrų problemų sprendimui, bendradarbiavimo vystymui, tarpusavio pasitikėjimo stiprinimui. Siekiant kurti įtraukią ir aktyvią bendruomeninę aplinką tikslinga inicijuoti bendruomenės projektus, organizuoti susitikimus ir renginius, vystyti kitas bendruomenines veiklas skatinančias įvairių grupių asmenų aktyvią įtrauktį.

- Socialinio verslo iniciatyvų vystymui. Kuriant ir plėtojant socialinio verslo iniciatyvas prisidedant tiek prie paties socialinio verslo kūrimo ir vystymo, tiek remiant įvairias veiklų iniciatyvas, kurios skatintų socialinį verslumą, gerintų susijusius įgūdžius ir motyvuotų bendruomenę imtis socialinio verslo modelio vystymo.

Įgyvendinant šį tikslą pasinaudojama identifikuotomis stiprybėmis „Nemažėjantis ir net šiek tiek augantis miesto gyventojų skaičius“, „Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“, „Vietos paklausą patenkinanti Savivaldybės ir susijusių įstaigų socialinių paslaugų pasiūla“ ir prisidedama prie silpnybių „Netolygiai ir lėtai augantis vietos verslo subjektų skaičius“, „Pastovus ir nemažėjantis nedarbo lygis“, „Mažėjantis jaunimo (15-29 m.) skaičius Telšiuose, tačiau auganti niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis“, „Vietos valdžios, NVO ir verslo bendradarbiavimo iniciatyvų stoka“ mažinimo. Kompleksinių tiek socialinės, tiek ekonominės gyventojų įtraukties didinimui skirtų iniciatyvų įgyvendinimas leistų pasiekti ilgalaikį teigiamą poveikį sprendžiant labiausiai pažeidžiamų asmenų problemas Telšių mieste. Orientuojantis ne į Savivaldybės užtikrinamų socialinių paslaugų plėtrą, bet skatinant pilietinės visuomenės bei privataus sektoriaus subjektų aktyvumą sprendžiant vietos bendruomenės problemas būtų padidintas vietos bendruomenės narių įsitraukimas, paskatinta tiek tikslinių strategijos grupių visokeriopa įtrauktis, tiek užtikrintas projektus įgyvendinančių organizacijų vystymasis, jų specialistų patirties ir įgūdžių plėtra. Įgyvendinant šį tikslą būtų sukuriama tiek socialinė, tiek ekonominė nauda Telšių miestui. Strategijos tikslo įgyvendinimo terminas - iki 2029 m. III ketv.

TIKSLO 1 ALTERNATYVA	TIKSLO 2 ALTERNATYVA
<p>Gyventojų užimtumo ir įtraukties į bendruomenę skatinimas, plėtojant socialinių paslaugų pasiūlą</p> <p>Atlikus Telšių miesto esamos situacijos analizę identifikuota, jog viena iš Telšių miesto stiprybių „Vietos paklausą patenkinanti Savivaldybės ir susijusių įstaigų socialių paslaugų pasiūla“ (R19). Tai rodo, jog socialinės paslaugos yra pakankamai gerai prieinamos, tačiau mieste susiduriama su kita problema, kuri identifikuota kaip silpnybė „ Vietos valdžios, NVO ir verslo bendradarbiavimo iniciatyvų stoka“. Savivaldybė yra pajėgi suteikti bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas savo kompetencijų ribose asmenims, kurie kreipiasi dėl tokių paslaugų. Visgi, svarbu pažymėti, jog socialinių paslaugų užtikrinimas nėra patikimas būdas siekiant padidinti gyventojų aktyvią įtrauktį. Didžioji socialinių paslaugų dalis yra nukreipta į darbą su pasekmėmis, o ne priežasčių paiešką ar rizikos prevenciją. Kitų aktualių socialinių paslaugų, kurias galėtų teikti NVO ar kitos privačios organizacijos plėtojimas galėtų padėti spręsti vietos gyventojų atskirties problemas ir skatinti jų užimtumą. Įgyvendinant šį tikslą būtų aktualu perduoti dalį Savivaldybės teikiamų socialinių paslaugų NVO sektoriui ir remti šių paslaugų plėtrą, sujungiant su kitomis socialinės ir ekonominės įtraukties skatinimo iniciatyvomis. Šis tikslas, kuris būtų orientuotas į socialinių paslaugų plėtrą galėtų padėti spręsti tikslinių strategijos grupių atskirties problemas, tačiau neužtikrintų tokio plataus ir reikšmingo poveikio kaip pasirinkto įgyvendinti tikslo siekimas. Pasirinktas įgyvendinti tikslas apimtų ne tik socialinių ir užimtumo problemų sprendimą, bet ir vietos gyventojų verslumo skatinimą, platesnių ir integruotų užimtumo bei bendruomeniškumo skatinimo veiklų įgyvendinimą. Atsižvelgiant į tai, ši tikslo alternatyva atmetama kaip mažiau naudinga.</p>	<p>Socialinės atskirties mažinimas ir gyventojų integracijos į bendruomenę skatinimas, įgyvendinant užimtumo didinimui skirtas iniciatyvas</p> <p>Įgyvendinant šį tikslą būtų orientuojamasi į iniciatyvų užimtumo skatinimui užtikrinimą. Tokiu būdu prisidedama prie silpnybių „Pastovus ir nemažėjantis nedarbo lygis“, „Mažėjantis jaunimo (15-29 m.) skaičius Telšiuose, tačiau auganti niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis“ mažinimo ir pasinaudojama stiprybe „„Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“. Užimtumo skatinimas yra labai svarbus veiksnys, siekiant sumažinti vietos gyventojų socialinę atskirtį, padidinti jų aktyvią įtrauktį į bendruomenę, tačiau vien tik šios srities priemonių taikymas nespės visų strategijos tikslinių grupių problemų. Siekiant ilgalaikių ir reikšmingų pokyčių Telšių miesto bendruomenės gyvenime tikslinga orientotis į priemonių, kurios skatintų įvairiapusę įtrauktį, įgyvendinimą. Tiek ekonominė, tiek socialinė įtrauktis geriausiai pasiekama vykdant integruotus veiksmus nukreiptus tiek į užimtumo, tiek verslumo, tiek socialinės įtraukties didinimą. Atsižvelgiant į tai, jog įgyvendinant šį tikslą nebūtų užtikrinamos veiklos skirtos įvairiapusei gyventojų įtraukčiai, tikslo alternatyva atmetama kaip mažiau naudinga.</p>

	Rezultato rodiklio pavadinimas	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė
1.	BIVP projektų veiklų dalyvių, kurie po dalyvavimo veiklose toliau dalyvauja socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje, dalis (proc.)	0	40
2.	Paramą gavusiuose subjektuose sukurtos darbo vietos	0	3.5

1.1 UŽDAVINYS – Didinti gyventojų aktyvią įtrauktį, įgyvendinant bendruomenės iniciuotas, socialinę integraciją skatinančias veiklas

Įgyvendinant šį uždavinį siekiama padidinti strategijos tikslinių grupių socialinę integraciją per pačios bendruomenės iniciuotų veiklų įgyvendinimą. Skatinamas socialinės integracijos veiklų plėtojimas, neformalios iniciatyvos, prevencinių priemonių socialinę atskirtį ir riziką patiriantiems asmenims plėtojimas, šių grupių informavimui ir atstovavimui, savanorystės veiklų plėtojimui skirtų iniciatyvų įgyvendinimas. Tokiu būdu siekiama prisidėti prie įtraukios ir įvairiapusiškos bendruomenės formavimosi. Įgyvendinant uždavinį būtų prisidedama prie silpnųjų „Vietos valdžios, NVO ir verslo bendradarbiavimo iniciatyvų stoka“, „Socialinę riziką patiriančių šeimų ir jose augančių vaikų skaičiaus didėjimas“ mažinimo, pasinaudojama identifikuota stiprybe „Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“ ir prisidedama prie grėsmės „Menkos savanorystės tradicijos visuomenėje“ mažinimo. Uždavinio įgyvendinimas leistų prisidėti prie socialinę riziką ir atskirtį patiriančių asmenų padėties bendruomenėje, jų gyvenimo kokybės gerinimo. Įgyvendinant uždavinį būtų vykdomos prevencinių mokymų, konsultavimo veiklos, užtikrinamas krizes patiriančių asmenų palydėjimas, jų pasitikėjimo savimi ir bendruomene didinimas, didinamas informavimo ir tarpininkavimo priemonių prieinamumas bei užtikrinamas bendrų bendruomeninių veiklų įgyvendinimas. Taip siekiama didinti socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų motyvaciją įsitraukti į vietos bendruomenės veiklą, darbo rinką, įveikti krizines situacijas, stiprinti ryšius su kitais panašius iššūkius patiriančiais asmenimis, didinti pasitikėjimą supančia aplinka, keisti artimoje aplinkoje suformuotus integraciją stabdančius įpročius ir požiūrį ir užtikrinti aktyvią įtrauktį.

	Produkto rodiklio pavadinimas	Pradinė reikšmė	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Siekiamą reikšmę
1.	BIVP projektai, kuriuos įgyvendinimo NVO ir (arba) kurie įgyvendinti kartu su partneriu	0	0	0	1	2	1	2	1	7

1.1 UŽDAVINIO 1 ALTERNATYVA	1.1 UŽDAVINIO 2 ALTERNATYVA
<p>Mažinti tikslinių grupių socialinę atskirtį skatinant socialinių paslaugų plėtrą</p> <p>Šios uždavinio alternatyvos įgyvendinimo atveju būtų vykdomos veiklos skirtos socialinių paslaugų tikslinėms strategijos grupėms plėtrai. Socialinių paslaugų plėtra gali pagerinti tikslinių grupių socialinę padėtį ir mažinti jų atskirtį, tačiau viena iš identifikuotų stiprybių „Vietos paklausą patenkinanti Savivaldybės ir susijusių įstaigų socialinių paslaugų pasiūla“ indikuoja, jog tik socialinių paslaugų išplėtimas nebūtinai užtikrins siekiamą įtraukties didinimo rezultata. Socialines paslaugas gaunančios socialiai pažeidžiamų asmenų grupės gali prarasti motyvaciją keisti savo padėtį ir įpročius. Atsižvelgiant į tai, yra labai svarbu užtikrinti priemonių, kurios skatintų pačių asmenų aktyvų įsitraukimą įgyvendinimą. Šio uždavinio įgyvendinimo atveju būtų pasiekiami teigiami rezultatai trumpalaikėje problemų sprendimo perspektyvoje, tačiau siekiant ilgalaikių</p>	<p>Didinti tikslinių grupių socialinę įtrauktį, stiprinant bendruomeninius ryšius</p> <p>Šios uždavinio alternatyvos įgyvendinimo atveju būtų vykdomos veiklos skirtos bendruomeninių ryšių stiprinimui – bendruomenės iniciuotos veiklos skirtos bendram laisvalaikio užimtumui, bendruomenės renginiams organizuoti, švietimui užtikrinti, savanorystės plėtrai. Bendruomenės ryšių stiprinimas per bendras veiklas gali padėti pagerinti tikslinių grupių asmenų emocinę savijautą, padidinti pasitikėjimą savimi ir įsitraukimą. Tokio uždavinio įgyvendinimas prisidėtų prie silpnybės „Mažėjantis jaunimo (15-29 m.) skaičius Telšiuose, tačiau auganti niekur nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis“ ir grėsmės „Menkos savanorystės tradicijos visuomenėje“ mažinimo. Nepaisant teigiamo poveikio įgyvendinant šį uždavinį, nebūtų užtikrinamos geriausios sąlygos tikslinių grupių aktyviai įtraukčiai, nes trūktų specializuotų prevencinių priemonių, nebūtų užtikrinamas efektyvus</p>

rezultatų, šio uždavinio įgyvendinimas atmetinas kaip mažiau naudingas.	informavimas ir tarpininkavimas gaunant aktualias paslaugas, norint įsitraukti į savanorystę. Siekiant geriausių ilgalaikių rezultatų gyventojų socialinės įtraukties didinimo srityje, ši uždavinio alternatyva atmetina kaip mažiau naudinga.
---	---

1.2 UŽDAVINYS – Didinti gyventojų užimtumą ir skatinti jų verslumą, stiprinant tam reikiamus gebėjimus ir gerinant įsidarbinimo galimybes

Įgyvendinant šį uždavinį siekiama padidinti tikslinių grupių ekonominę įtrauktį per užimtumui ir verslumo skatinimui skirtų iniciatyvų įgyvendinimą. Siekiama užtikrinti veiklų, kurios leistų sustiprinti vietos gyventojų įsidarbinimui reikiamus gebėjimus, kvalifikaciją ir suteiktų jiems trūkstamus verslumo įgūdžius bei kurtų verslo vystymui palankią aplinką. Veiklos aktualios šio uždavinio įgyvendinimui – įsidarbinimui reikiamų įgūdžių ir kompetencijų suteikimas, informavimo, konsultavimo (įskaitant mentorystę), mokymų ir pagalbos verslui užtikrinimas, socialinio verslo kūrimas ir plėtra. Šio uždavinio įgyvendinimas leistų prisidėti prie silpnybių „Verslumą skatinančių ir bendradarbystės erdvių trūkumas“, „Netolygiai ir lėtai augantis vietos verslo subjektų skaičius“, „Pastovus ir nemažėjantis nedarbo lygis“ mažinimo ir pasinaudoti šiomis stiprybėmis – „Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“, „Nemažėjantis ir net šiek tiek augantis miesto gyventojų skaičius“ ir galimybe „Jaunimo pritraukimas įgyvendinant užimtumo didinimo iniciatyvas, gerinant gyvenimo sąlygas jaunoms šeimoms“. Uždavinio įgyvendinimas leistų paskatinti bedarbių ir neaktyvių gyventojų socialinę ir ekonominę įtrauktį suteikiant užimtumui reikalingus įgūdžius ir kompetencijas (per neformalaus švietimo iniciatyvas, mentorystę, praktiką, savanorystę, pameistrystę), suteikiant verslumui didinti reikiamą informavimą, konsultavimą, kitą aktualią pagalbą ir skatinant socialinio verslo, sprendžiančio tikslinių grupių socialines problemas, vystymą. Uždavinio įgyvendinimas yra aktualus, nes leistų užtikrinti kompleksinių veiklų, galinčių turėti ilgalaikę teigiamą įtaką vietos gyventojų užimtumo ir verslumo skatinimui. Tiek trūkstamų praktinių, tiek teorinių žinių ir įgūdžių suteikimas, tiek motyvacijos dirbti didinimas yra tiek pat naudingi ir svarbūs, taigi geriausias būdas gyventojų įtraukčiai didinti yra užtikrinti visų šių veiklų įgyvendinimą.

	Produkto rodiklio pavadinimas	Pradinė reikšmė	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Siekiamą reikšmė
1.	BIVP projektai, kuriuos įgyvendinimo NVO ir (arba) kurie įgyvendinti kartu su partneriu	0	0	0	1	0	1	1	0	5
2	Socialinio verslo subjektai, per BIVP projektus gavę paramą socialinio verslo kūrimui ir plėtrai	0	0	0	1	0	1	1	0	3
3	Paramą gavusios įmonės (iš jų: labai mažos, mažosios, vidutinės ir didelės)	0	0	0	1	0	1	1	0	3

1.2 UŽDAVINIO 1 ALTERNATYVA	1.2 UŽDAVINIO 2 ALTERNATYVA
<p>Skatinti miesto gyventojų verslumą diegiant naujai kuriamų verslų mentorystės programą</p> <p>Šio uždavinio įgyvendinimo atveju būtų vykdomos veiklos skirtos vietos bendruomenės inicijuoto verslo steigimui ir plėtrai pasitelkiant mentorystės programas. Mentorystė yra vienas iš reikšmingų aspektų, galinčių paskatinti kurtis naujam verslui, padėti jam susidoroti su kylančiais iššūkiais. Įgyvendinant šį uždavinį būtų prisidedama prie silpnybės „Netolygiai ir lėtai augantis vietos verslo subjektų skaičius“ mažinimo ir pasinaudojama stiprybe „Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“. Mentorystės programų įgyvendinimas galėtų paskatinti naujų verslų (įskaitant ir socialinių verslų) kūrimąsi ir plėtrą, tačiau būtų susiduriama su iššūkiais kylančiais dėl praktinių ir profesinių stokos, nebūtų užtikrinamas užimtumo įsidarbinant jau veikiančiose įmonėse skatinimas. Uždavinio orientavimas tik į bendruomenės verslumo skatinimą neturėtų tokių gerų ilgalaikių rezultatų socialinę riziką ir atskirtį patiriančių asmenų užimtumo skatinimui kaip verslumo skatinimo ir įsidarbinimo galimybių gerinimo veiklų įgyvendinimas. Siekiant geriausių ilgalaikių rezultatų tikslinių grupių ekonominės įtraukties skatinimo srityje, ši uždavinio alternatyva atmetama kaip mažiau naudinga.</p>	<p>Skatinti smulkaus ir bendruomeninio verslo kūrimą ir plėtrą</p> <p>Šio uždavinio įgyvendinimo atveju būtų vykdomos veiklos skirtos paskatinti smulkaus bendruomeninio verslo kūrimą ir plėtrą. Verslo plėtros skatinimo veiklos apimtų reikiamų mokymų, konsultacijų, mentorystės ir kitos pagalbos suteikimą. Įgyvendinant šį uždavinį būtų prisidedama prie silpnybės „Netolygiai ir lėtai augantis vietos verslo subjektų skaičius“ mažinimo ir pasinaudojama stiprybe „Ilgametę patirtį turinčios profesinio rengimo, kitas švietimo bei mokymų paslaugas teikiančios įstaigos“. Smulkus ir bendruomeninio verslo kūrimo ir plėtros skatinimas yra ypatingai svarbus siekiant miesto ekonominio ir socialinio vystymosi, gerinant gyvenimo sąlygas. Tuo tarpu, tam, kad būtų sprendžiamos vietos bendruomenės užimtumo problemos, nepakanka skatinti tik naujų verslų steigimą. Verslas sukuria naujas darbo vietas, tačiau tam, kad būtų užtikrinta tolesnė verslo plėtra turi būti užtikrinamas reikiamos kvalifikacijos ir gebėjimų darbuotojų paruošimas. Išimtinai orientuojantis tik į verslo vystymui skirtas veiklas gali tik dar labiau didėti atotrūkis tarp skirtingų grupių gyventojų. Atsižvelgiant į tai, jog įgyvendinant strategiją turi būti siekiama ilgalaikių ir labiausiai vietos poreikius atitinkančių sprendimų, ši uždavinio alternatyva atmetama kaip mažiau naudinga.</p>

GYVENAMOSIOS VIETOVĖS BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO RENGIANŲ STRATEGIJĄ EIGA

VIEŠIEJI PRISTATYMAI IR KONSULTACIJOS

Rengiant vietos plėtros strategiją ypatingas dėmesys buvo skiriamas komunikacijai su Telšių miesto bendruomene. Miesto bendruomenės įsitraukimas buvo aktualus tiek analizuojant esamą Telšių miesto situaciją, tiek planuojant priemones, kurios atlieptų konkrečius Telšių miesto bendruomenės poreikius. Viešieji pristatymai ir konsultacijos buvo vykdomos šiais būdais:

1. Organizuojant periodinius vietos veiklos strategijos rengimo pasitarimus;
2. Viešinant informaciją apie rengiamą strategiją Telšių miesto vietos veiklos grupės socialiniame tinkle;
3. Viešinant informaciją apie rengiamą strategiją Telšių raj. savivaldybės administracijos internetiniame tinklapyje ir socialiniuose tinkluose;
4. Atliekant Telšių miesto gyventojų apklausą;
5. Kviečiant Telšių miesto bendruomenę pateikti projektinius pasiūlymus/ projektų idėjas ir savo pasiūlymus strategijai;
6. Organizuojant viešus komunikacinius renginius;
7. Spausdinant straipsnius vietinėje spaudoje;
8. Įgyvendinant privalomas projekto "Telšių miesto VVG 2024 - 2029 m. vietos veiklos strategijos parengimas" viešinio priemonės (patalpinant informaciją socialiniuose tinkluose, pakabinant viešinio plakatą).

Viešųjų pristatymų ir konsultacijų veiklos buvo pasirinktos ir įgyvendintos siekiant užtikrinti kuo platesnį visų gyventojų grupių įsitraukimą. Skirtingo tipo komunikacines veiklas pasirinkta įgyvendinti atsižvelgiant į tai, jog skirtingos tikslinės grupės naudojasi skirtingais informacinės sklaidos kanalais, turi įvairius komunikacijos įpročius. Platus įgyvendintų veiklų spektras leido pasiekti ir įtraukti įvairaus amžiaus, užimtumo, poreikių gyventojus.

Pirmoji konsultacinė priemonė (periodiniai vietos plėtros strategijos rengimo pasitarimai) buvo įgyvendinta suorganizuojant vieną fizinį susitikimą 2023 m. birželio 13 d. ir du interaktyvius susitikimus (Teams platformoje) 2023 m. birželio 27 d. ir liepos 14 d. Šiuose susitikimuose sudalyvavo Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialo, Telšių rajono savivaldybės administracijos, Telšių socialinių paslaugų centro, Telšių švietimo centro, VšĮ Telšių jaunimo centro, VšĮ Telšių regioninio profesinio mokymo centro, Lietuvos probacijos tarnybos, Telšių m. seniūnaičių sueigos, Užimtumo tarnybos atstovai. Šių susitikimų dalyviams buvo pristatyti strategijai keliami reikalavimai, strategijos rengimo eiga, įgyvendinamas strategijos rengimo projektas, su dalyviais buvo diskutuojama dėl strategijos tikslinių grupių identifikavimo, esamos situacijos ir pagrindinių šioms grupėms kylančių problemų, sprendžiama dėl strategijos veiklų plano, jiems išsiųstos užklauskos dėl strategijos rengimui reikiamos informacijos, dalijamasi pristatymų medžiaga (skaidrėmis). Kaip šios strategijos priedas pateikiamas šiuose pasitarimuose dalyvavusių asmenų sąrašas ir pirmojo fizinio susitikimo nuotraukos (Priedas Nr.2). Susitikimų dalyviams buvo pristatomos visos rengiamo strategijos projekto dalys tiek strategijos projekto rengimo pradžioje, tiek periodiškai šios veiklos eigoje. Su pasitarimų dalyviais buvo konsultuojamasi strategijos turinio klausimais – strategijos rengimui reikiamos informacijos, esamos situacijos identifikavimo, konkrečių poreikių ir galimų taikyti priemonių identifikavimo ir kt. Taikyti konsultavimosi būdai – tiesioginės diskusijos, komunikacija socialiniuose tinkluose (sukurtoje šių asmenų grupėje), komunikacija elektroniniais laiškais.

Telšių miesto vietos veiklos grupė informacija apie įgyvendinamą strategijos parengimo projektą ir kita susijusia informacija dalijosi socialinių tinklų facebook paskyroje "Asociacija Telšių miesto vietos veiklos grupė". Kaip šios strategijos 2 priedas pateikiama socialiniuose tinkluose viešinta strategijos rengimo informacija.

Informacija apie rengiamą vietos plėtros strategiją ir pagrindinius jai keliamus reikalavimus ir kvietimais pateikti projektinius pasiūlymus/ idėjas, sudalyvauti gyventojų apklausoje ir visuomenei skirtame renginyje buvo pasidalinti Telšių rajono savivaldybės administracijos tinklapyje (www.telsiai.lt) ir socialinio tinklo facebook paskyroje "Telšių rajono savivaldybės administracija". Informacija apie strategijos rengimą ir kvietimu pateikti projektinius pasiūlymus pasidalinta 2023 m. birželio 16 d., kvietimu užpildyti gyventojų apklausą - 2023 m. birželio 20 d., kvietimu dalyvauti visuomenei skirtame renginyje - 2023 m. liepos 14 d. Kaip šios strategijos priedas (Nr. 2) pateikiamos viešintos informacijos nuotraukos.

Siekiant išsamiai išsiaiškinti vietos gyventojų poreikius ir jų požiūrį 2023 m. birželio 20 d. Telšių raj. savivaldybės administracijos tinklapyje ir socialiniuose tinkluose ir 2023 m. birželio 22 d. Telšių miesto vietos veiklos grupės socialinių tinklų paskyroje buvo patalpintas kvietimas gyventojams dalyvauti apklausoje. Apklausos anketą sudarė 17 klausimų ir apklausą užpildė 97 asmenys. Klausimai buvo suformuluoti taip, jog būtų identifikuojama tiek pačių apklausos dalyvių situacija, tiek požiūris į Telšių miesto situaciją. Vietos gyventojų užpildytoje apklausoje pateikta informacija ir papildomai pateikti siūlymai išanalizuoti ir įtraukti į šios strategijos turinį. Detali atliktos apklausos informacija (klausimai ir rezultatai) pateikiama kaip šios strategijos 3 priedas.

Kvietimu pateikti projektinius pasiūlymus/ projektų idėjas 2023 m. birželio 16 d. buvo pasidalinta Telšių raj. savivaldybės administracijos internetiniame tinklapyje ir socialinio tinklo paskyroje bei 2023 m. birželio 22 d. Telšių miesto vietos veiklos grupės socialinių tinklų paskyroje. Per visą strategijos rengimo laikotarpį įvairiomis formomis (el. paštu ir žodžiu susitikimų metu) buvo gauti 9 konkrečių veiklų pasiūlymai. Šie pasiūlymai buvo įvertinti, susitikimų metu buvo dėl jų diskutuojama ir aktualiausi įtraukti į strategijos veiksmų planą. Gauti pasiūlymai ir dėl jų kilusios diskusijos leido dar kartą įvertinti esamą situaciją ir realius vietos bendruomenės poreikius. Rengiant strategiją buvo atsižvelgiama į visus pasiūlymus ir pastebėjimus, kurie gauti visų komunikacinių veiklų vykdymo metu.

2023 m. liepos 25 d. suorganizuotas pirmasis viešas komunikacinis renginys vietos bendruomenei. Renginys surengtas Telšių raj. savivaldybės administracijos Didžiojoje salėje. Kvietimas dalyvauti šiame renginyje buvo patalpintas internetiniame tinklapyje, socialiniuose tinkluose (aprašyta šiame skyriuje aukščiau) ir 2023 m. liepos 22 d. išspausdintame laikraščio "Kalvotoji Žemaitija" straipsnyje. Renginio metu buvo surengta prezentacija apie rengiamą strategiją, dalyviai pakviesti išsakyti savo pastabas, pasiūlymus, dalyvauti diskusijoje. Į visus renginyje išsakytus pastebėjimus buvo atsižvelgta ir jų pagrindu atlikti rengiamos strategijos tikslinimai. Renginyje sudalyvavo 27 asmenys - vietos gyventojai, Telšių šeimų centro "Akvalina", Šiaulių pramonės, prekybos ir amatų rūmų Telšių filialo, Telšių raj. neįgaliųjų draugijos, Telšių raj. savivaldybės administracijos, Telšių sutrikusios psichikos žmonių globos bendrijos, LR Seimo, Asociacijos Telšių bičiulių ratas, Lietuvos neįgaliųjų ir pensininkų bendrijos, VšĮ Žemaitijos verslo centro, Užimtumo tarnybos ŠKAD Telšių skyriaus, Vietos valdžios, Telšių raj. VVG, VšĮ Telšių menų inkubatoriaus, Telšių diabetikų bendrijos "Dia Telšiai", Telšių Parkinsono ligos draugijos, Maltos ordino pagalbos tarnybos atstovai. Antrasis renginys visuomenei bus suorganizuotas parengus ir Telšių regiono Tarybai bei Telšių raj. savivaldybės Tarybai patvirtinus parengtą vietos veiklos strategiją 2023 m. rugsėjo 11 d. Renginys surengtas Telšių raj. savivaldybės administracijos Didžiojoje salėje. Kvietimas dalyvauti šiame renginyje buvo patalpintas socialiniuose tinkluose (aprašyta šiame skyriuje aukščiau) ir 2023 m. rugsėjo 9 d. išspausdintame laikraščio "Kalvotoji Žemaitija" straipsnyje. Renginio metu pristatyta parengta strategija, dalyviai pakviesti išsakyti savo pastabas, pasiūlymus, dalyvauti diskusijoje. Į visus renginyje išsakytus pastebėjimus buvo atsižvelgta ir jų pagrindu atlikti rengiamos strategijos tikslinimai. Renginyje sudalyvavo 17 asmenų - privataus vietos verslo, NVO, Telšių raj. savivaldybės administracijos, LR seimo atstovai. Šios strategijos 2 priede pateikiamas įvykusiame visuomenei skirtame renginyje dalyvavusių asmenų sąrašas, renginio nuotraukos.

2023 m. liepos 22 d. ir 2023 m. rugsėjo 23 d. laikraštyje "Kalvotoji Žemaitija" buvo išspausdinti straipsniai informuojantys visuomenę apie rengiamą strategiją, kviečiantis gyventojus dalyvauti visuomenei skirtuose renginiuose ir informuojantis apie strategijos parengimui skirtą ES finansavimą. Straipsniai išspausdinti šeštadienį, atsižvelgiant į tai, jog šią savaitės dieną jis sulaukia daugiausia skaitytojų dėmesio. Šios strategijos 2 priede pateikiamos išspausdintų straipsnių nuotraukos.

Įgyvendinant privalomas projekto "Telšių miesto VVG 2024 - 2029 m. vietos veiklos strategijos parengimas" viešinimo priemones 2023 m. liepos 24 d. Telšių miesto vietos veiklos grupės socialinio tinklo paskyroje buvo patalpinta informacija apie įgyvendinamą projektą ir jam skirtą ES finansavimą ir organizacijos būstinės foje bei Telšių raj. savivaldybės administracijoje pakabinti projekto viešinimo plakatai. Viešinimo priemonių įgyvendinimą įrodančios nuotraukos pridedamos prie šios strategijos (Priedas Nr. 7).

Vietos plėtros strategijos projekto viešinimas buvo užtikrintas komunikuojant apie atskiras strategijos dalis ir surinktą/ rengiamą strategijos dalių informaciją visais aukščiau nurodytais komunikacijos būdais, nurodytais terminais. Galutinis parengtas strategijos projektas pristatytas jį parengus ir suderinus su Telšių regiono plėtros taryba ir Telšių raj. savivaldybės administracija. Suderinus galutinį strategijos projektą surengtas šio projekto viešas pristatymas (renginys visuomenei).

Telšių miesto VVG pasirinkti viešinimo ir komunikacijos būdai padėjo užtikrinti įvairiapusį Telšių miesto bendruomenės įtraukimą. Pagrindiniai rezultatai, kurių pavyko pasiekti įgyvendinus visas aprašytas viešųjų pristatymų ir konsultacijų veiklas:

- Identifikuoti realūs vietos bendruomenės poreikiai, problemos ir esama situacija strategijos teritorijoje teikiamų paslaugų situacija;
- Užtikrintas vietos bendruomenės informavimas apie rengiamą ir planuojamą įgyvendinti strategiją;
- Gauta informacija apie vietos bendruomenės norimas vykdyti veiklas, projektus ir ji įtraukta į strategiją;
- Paskatintas vietos gyventojų ir Telšiuose veikiančių įstaigų, organizacijų bendradarbiavimas;
- Užtikrintas BIVP metodo taikymas.

TELŠIŲ MIESTO 2022-2029 M. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS FINANSINIS VEIKSMŲ PLANAS

1. TIKSLAS – Gyventojų socialinės ir ekonominės įtraukties didinimas, plėtojant socialinės atskirties mažinimui ir užimtumo bei verslumo skatinimui skirtas iniciatyvas

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Iš viso 2022-2029 m.
Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	110,163.19	172,009.19	121,759.33	119,826.64	67,644.07	591,402.42
Europos regioninės plėtros fondas	0.00	0.00	0.00	77,762.25	0.00	48,089.81	48,089.81	0.00	173,941.87
LR valstybės biudžetas	0.00	0.00	0.00	33,163.31	30,354.56	29,973.36	29,632.30	11,937.18	135,060.71
Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	41,168.25	35,711.25	36,594.00	36,192.75	14,043.75	163,710.00
Privačios lėšos	0.00	0.00	0.00	12,198.00	0.00	7,543.50	7,543.50	0.00	27,285.00
Iš viso tikslui:	1,091,400.00								

1.1 UŽDAVINYS - Didinti gyventojų aktyviai įtraukti, įgyvendinant bendruomenės inicijuotas, socialinę integraciją skatinančias veiklas

Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	52,182.57	114,028.57	63,778.70	46,384.51	52,182.57	328,556.92
Europos regioninės plėtros fondas	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
LR valstybės biudžetas	0.00	0.00	0.00	9,208.68	20,122.68	11,255.05	8,185.49	9,208.68	57,980.58

		Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	10,833.75	23,673.75	13,241.25	9,630.00	10,833.75	68,212.50
		Privačios lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		Iš viso uždaviniui:	454,750.00								
1.1.1. Veiksmas. Prevencinių ir kitų socialinių kompleksinių priemonių, socialinę atskirtį ir riziką patiriantiems asmenims organizavimas (2025 – 2029 m.)	Veiksmų vykdytojai atrenkami konkurso būdu. Tinkami vykdytojai: - Viešieji juridiniai asmenys; - Privatūs juridiniai asmenys; - Savivaldybės administracija	Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	40,586.44	40,586.44	40,586.44	0.00	40,586.44	162,345.76
		Europos regioninės plėtros fondas	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		LR valstybės biudžetas	0.00	0.00	0.00	7,162.31	7,162.31	7,162.31	0.00	7,162.31	28,649.24
		Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	8,426.25	8,426.25	8,426.25	0.00	8,426.25	33,705.00
		Privačios lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		Iš viso veiksmui:	224,700.00								
1.1.2. Veiksmas. Veiklų ir iniciatyvų, skirtų gyventojams įtraukti į savanorystę, organizavimas (2026 – 2028 m.)	Veiksmų vykdytojai atrenkami konkurso būdu. Tinkami vykdytojai: - Viešieji juridiniai asmenys; - Privatūs juridiniai asmenys;	Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	0.00	23,192.25	0.00	23,192.25	0.00	46,384.50
		Europos regioninės plėtros fondas	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		LR valstybės biudžetas	0.00	0.00	0.00	0.00	4,092.75	0.00	4,092.75	0.00	8,185.50
		Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	4,815.00	0.00	4,815.00	0.00	9,630.00

1.2.4. Veiksmas. Bendruomenės socialinio verslo kūrimas ir plėtra (2027 – 2028 m.)	Veiksmų vykdytojai atrenkami konkurso būdu. Tinkami vykdytojai: - Viešieji juridiniai asmenys; - Privatūs juridiniai asmenys	Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		Europos regioninės plėtros fondas	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	48,089.81	48,089.81	0.00	96,179.62
		LR valstybės biudžetas	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	8,486.44	8,486.44	0.00	16,972.88
		Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	11,315.25	11,315.25	0.00	22,630.50
		Privačios lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	7,543.50	7,543.50	0.00	15,087.00
		Iš viso veiksmui:	150,870.00								

Lėšos strategijos įgyvendinimui	iš viso:	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.
Europos socialinis fondas +	591,402.42	0.00	0.00	0.00	110,163.19	172,009.19	121,759.33	119,826.64	67,644.07
Europos regioninės plėtros fondas	173,941.87	0.00	0.00	0.00	77,762.25	0.00	48,089.81	48,089.81	0.00
LR valstybės biudžetas	135,060.71	0.00	0.00	0.00	33,163.31	30,354.56	29,973.36	29,632.30	11,937.18
Savivaldybės biudžeto lėšos	163,710.00	0.00	0.00	0.00	41,168.25	35,711.25	36,594.00	36,192.75	14,043.75
Privačios lėšos	27,285.00	0.00	0.00	0.00	12,198.00	0.00	7,543.50	7,543.50	0.00

Lėšos strategijos administravimui	iš viso:	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2027 m.	2028 m.	2029 m.
Europos socialinis fondas +	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Europos regioninės plėtros fondas	153,000.00	0.00	0.00	25,550.00	25,550.00	25,550.00	25,550.00	25,550.00	25,550.00
LR valstybės biudžetas	27,000.00	0.00	0.00	4,500.00	4,500.00	4,500.00	4,500.00	4,500.00	4,500.00
Savivaldybės biudžeto lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Privačios lėšos	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Iš viso vietos plėtros strategijai:	
Europos socialinis fondas +	591,402.42
Europos regioninės plėtros fondas	326,941.87
LR valstybės biudžetas	162,060.71
Savivaldybės biudžeto lėšos	163,710.00
Privačios lėšos	27,285.00

Atsižvelgiant į atliktą esamos situacijos analizę, išskeltus tikslus ir uždavinius numatyti 8 veiksmai vietos plėtros strategijos įgyvendinimui. 1.1.1 – 1.2.2 veiksmai prisidės prie 4.7 konkretaus uždavinio „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes, nediskriminavimą ir aktyvų dalyvavimą, ir gerinti įsidarbinamumą, ypač palankių sąlygų neturinčių grupių“, o 1.2.3 – 1.2.4 veiksmai prie 4.9 konkretaus uždavinio „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą“ įgyvendinimo.

Strategijos veiksmų veiklos yra preliminarios, atsižvelgiant į tai, jog nėra galimybės tiksliai numatyti projektų pareiškėjus, jų projektų idėjas, tuose projektuose vykdomas veiklas ir su tuo susijusias išlaidas. Preliminarus veiklų planas pateikiamas įvertinus strategijos rengimo metu gautus pasiūlymus, vietos plėtros strategijose remiamas veiklas ir tinkamas finansuoti projektų išlaidas.

Veiksmas	Siekiami rezultatai	Pagrindimas
1.1.1.Prevenčių ir kitų socialinių kompleksinių priemonių, socialinę atskirtį ir riziką patiriantiems asmenims organizavimas (2025 m. – 2029 m.)	Įgyvendinamų projektų skaičius –4: Iš jų, NVO ir (arba)kartu su partneriu įgyvendinti projektai –2. Į veiklą (visų projektų) planuojamų įtraukti unikalių dalyvių skaičius ne mažesnis kaip-120	Įgyvendinami projektai, skirti padidinti socialinę atskirtį patiriančių ir rizikuojančių patirti asmenų socialinę integraciją (ypač skatinant socialinę riziką patiriančių šeimų narių, niekur nedirbančio, nestudijuojančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo įtraukimą). Tinkami projektai, kurių metu įgyvendinamos prevencinių mokymų, konsultavimo veiklos, krizes patiriančių asmenų lydinčiųjų specialistų tinklo sukūrimas (specialistų parengimas ir jų paslaugų užtikrinimas tikslinei grupei), kitų susijusių paslaugų teikimas. Veiklomis bus siekiama didinti socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančių asmenų motyvaciją įsitraukti į vietos bendruomenės veiklą, darbo rinką, įveikti krizines situacijas, stiprinti ryšius su kitais panašius iššūkius patiriančiais asmenimis, didinti pasitikėjimą supančia aplinka, keisti artimoje aplinkoje suformuotus integraciją stabdančius įpročius ir požiūrį.
1.1.2.Veiklų ir iniciatyvų, skirtų gyventojus įtraukti į savanorystę, organizavimas (2026 m. – 2028 m.)	Įgyvendinamų projektų skaičius –2: Iš jų: NVO ir (arba) kartu su partneriu įgyvendinti projektai - 1 Į veiklą (visų projektų) planuojamų įtraukti unikalių dalyvių skaičius ne mažesnis kaip - 60	Veiksmui priskiriami projektai skirti užtikrinti savanorystės veiklų skatinimą ir visuomenės įsitraukimą į šias veiklas. Numatoma, kad bus įgyvendinamos veiklos, skatinančios socialinę atskirtį ir socialinę riziką patiriančius asmenis ir jiems paslaugas galinčius suteikti asmenis įsitraukti į savanorystę, informuojant šias grupes apie savanoriškos veiklos naudą ir galimybes. Tokiu būdu tikimasi paskatinti atskirtį patiriančių asmenų integraciją į vietos bendruomenę, padidinti jų motyvaciją aktyviai veikti. Numatoma, kad bus organizuojami tikslinės grupės mokymai, skirti parengti ją savanorystės veikloms, vieši visuomenės informavimo apie savanorystės veiklų naudą ir reikšmę renginiai.
1.1.3.Priemonių, skirtų socialinę atskirtį patiriančių asmenų informavimui, tarpininkavimui ir atstovavimui,	Įgyvendinamų projektų skaičius –1: Iš jų: NVO ir (arba) kartu su partneriu įgyvendinti projektai – 1	Įgyvendinamos veiklos skirtos užtikrinti tikslinės grupės asmenų informavimą, tarpininkavimą ir atstovavimą tarp jų ir socialines paslaugas teikiančių, susijusias iniciatyvas ir veiklas, skirtas sumažinti socialinę atskirtį, įgyvendinančių subjektų. Taip pat, užtikrinama galimybė gauti informaciją apie įsitraukimą į savanorystės veiklas strategijos įgyvendinimo teritorijoje, prisidėti prie jų skatinimo ir savanorystės tradicijų

sprendžiant jų problemas, įgyvendinimas (2026 m.)	Į veiklą (visų projektų) planuojamų įtraukti unikalių dalyvių skaičius ne mažesnis kaip –50	puoselėjimo. Tikimasi, kad tokiu būdu bus paskatintas vietos bendruomenėje veikiančių organizacijų bendradarbiavimas, pagerintas tikslinėms grupėms aktualių paslaugų prieinamumas ir užtikrintas integruotų veiklų įgyvendinimas.
1.1.4. Bendruomenės socialinių ryšių palaikymui ir gyventojų socialinės atskirties mažinimui skirtų bendrų sociokultūrinių ir kitų veiklų organizavimas (2025 m. – 2029 m.)	Įgyvendinamų projektų skaičius –8: Iš jų: NVO ir (arba) kartu su partneriu įgyvendinti projektai – 3. Į veiklą (visų projektų) planuojamų įtraukti unikalių dalyvių skaičius ne mažesnis kaip –80	Įgyvendinami projektai, skirti padidinti bendruomenės narių integraciją ir sustiprinti tarpusavio ryšius. Tinkami projektai, kurių metu inicijuojamos smulkios veiklos skirtos bendram laisvalaikio užimtumui, renginiams organizuoti, visuomenės švietimui. Planuojama finansuoti smulkius vietos bendruomenės narių inicijuotus projektus. Numatoma, jog projektų išlaidas sudarys bendruomenės inicijuotų laisvalaikio, kitų bendrų užimtumo, sociokultūrinių ir kitų veiklų organizavimo išlaidos.
1.2.1. Bedarbiais esančių ir neaktyvių gyventojų užimtumo skatinimas, stiprinant įsidarbinimui reikiamus gebėjimus ir kompetencijas (2025 m. – 2029 m.)	Įgyvendinamų projektų skaičius –6: Iš jų: NVO ir (arba) kartu su partneriu įgyvendinti projektai – 3. Į veiklą (visų projektų) planuojamų įtraukti unikalių dalyvių skaičius ne mažesnis kaip –60	Įgyvendinami projektai, skirti padidinti bedarbiais esančių ir neaktyvių gyventojų ekonominę ir socialinę įtrauktį, suteikiant galimybę įgyti užimtumui reikalingus įgūdžius ir kompetencijas (per neformalaus švietimo iniciatyvas, mentorystę, praktiką, savanorystę, pameistrystę).
1.2.2. Gyventojų verslumo skatinimas, užtikrinant reikiamą informavimą, konsultavimą (įskaitant mentorystę), mokymus ir suteikiant pagalbą verslo pradžiai (2025 m. – 2028 m.)	Įgyvendinamų projektų skaičius –4 Iš jų: NVO ir (arba) kartu su partneriu įgyvendinti projektai – 2 Veiksmo metu numatoma suteikti reikiamo informavimo ir konsultavimo paslaugas, reikiamą pagalbą 20 jauno verslo subjektų.	Įgyvendinami projektai, skirti teikti verslą norintiems steigti asmenims konsultacijas, organizuoti mokymus, užtikrinant verslo mentorystę ir kartu suteikiant verslo pradžiai reikiamą pagalbą (suteikiant patalpas, nuomojant ar perduodant įrangą ar kt.). Numatoma, jog bus įgyvendinami kompleksiniai projektai, skirti suteikti verslui vystyti reikiamus įgūdžius ir žinias ir pradėti bei vystyti verslą. Planuojamos projektų veiklos –mentorystė, reikiamų kvalifikacinių ir kitų įgūdžių mokymai, seminarai, jaunų įmonių konsultavimas siekiant užtikrinti verslo plėtrą, informavimo apie verslo aplinką renginiai, reikiamų priemonių suteikimas.
1.2.3. Socialinio verslo vystymui skirto edukacinio	Įgyvendinamų projektų skaičius –1 Sukuriamos darbo vietos-1.5	Galimas įgyvendinti projektas, skirtas įkurti socialinio verslo ir socialinių inovacijų plėtrai skirtą erdvę. Šioje erdvėje būtų vykdomos edukacinės veiklos, skirtos socialinio verslo idėjos sklaidai, socialinio verslo idėjų plėtrai ir vystymui. Planuojama, jog pati

centro įkūrimas ir įveiklinimas (2025 m.)		<p>edukacinė erdvė bus socialinio verslo subjektas – t.y. iš organizuojamų renginių, teikiamų patalpų nuomos ir kitų paslaugų gaunamas pajamas nukreips socialinių naudų bendruomenei kūrimui. Edukacinio centro erdvėje bus skatinama sukurti sąlygas ekonominės veiklos plėtrai, kurią galėtų vykdyti socialinę atskirtį patiriantys asmenys (kaip pvz. asmenys dėl socialinių įgūdžių stokos, žemos kvalifikacijos ir darbo patirties trūkumo negalintys laisvai įsitvirtinti darbo rinkoje). Galimų vykdyti ekonominės veiklos rūšių pavyzdžiai - edukacinio sodo, daržo, dirbtuvių, kavinės ar kt. socialinio verslo įkūrimas. Tokioje bendruomenei skirtoje erdvėje būtų užtikrinamas socialinio verslo vystymas dviem kryptimis - tiek edukacinėje erdvėje suteikiant reikiamus įgūdžius, žinias bei kompetencijas, suteikiant pagalbą idėjų vystymui, tiek inicijuojant į socialinių problemų sprendimą orientuotas ekonomines veiklas.</p>
1.2.4. Bendruomenės socialinio verslo kūrimas ir plėtra (2027 m. – 2028 m.)	<p>Įgyvendinamų projektų skaičius –2 Sukurtų darbo vietų skaičius (visuose projektuose) - 2</p>	<p>Įgyvendinami projektai skirti bendruomenėje steigti ir vystyti socialinį verslą, padedantį spręsti pažeidžiamų grupių atskirties problemas. Projektuose bus finansuojamas socialinio verslo kūrimo ir plėtros veiklos, reikalingos įrangos įsigijimas, pradinių produktų ir paslaugų sukūrimas, testavimas, rinkodaros priemonių kūrimas ir taikymas. Numatoma, kad bus įgyvendinami tokie socialinio verslo projektai, kuriuose inicijuos vietos bendruomenė ir kurie reikšmingai prisidės prie vietos bendruomenės problemų sprendimo.</p>

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS VALDYMO, STEBĖSENOS IR VERTINIMO TVARKA

VPS VALDYMAS, STEBĖSENA, VERTINIMAS IR KEITIMAI

Už veiksmų, skirtų vietos plėtros strategijai įgyvendinti, atranką, strategijos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną atsakingi VVG organai. VVG visuotinis narių susirinkimas:

- Tvirtina parengtą Telšių miesto VVG vietos plėtros strategiją;
- Vertina ir tvirtina kasmetinę VVG plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsenos ataskaitą;
- Tvirtina vietos plėtros projektų atrankos planą, kuris teikiamas LR Vidaus reikalų ministerijai;
- Tvirtina vietos plėtros projektų sąrašą ir esant poreikiui šio sąrašo pakeitimus;
- Tvirtina VVG plėtros strategijos dokumentus;
- Įgyvendina kitas VVG steigimo dokumentuose ir Plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklėse nurodytas pareigas.

VVG valdyba:

- Vadovauja Telšių VVG veiklai tarp visuotinių narių susirinkimų;
- Įgyvendina VVG visuotinio susirinkimo priimtus sprendimus;
- Priima sprendimus dėl VVG dalyvavimo kitoje projektinėje veikloje;
- Priima ir atleidžia VVG darbuotojus;
- Atlieka projektų lankymą vykdymo vietose ir rekomendacinio požiūrio vertinimą;
- Įgyvendina kitas VVG steigimo dokumentuose ir Plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklėse nurodytas pareigas.
- Tvirtina Strategijos projektų kvietimų dokumentus;
- Priima sprendimus dėl vietos projektų finansavimo.

VVG strategijos administravimo vadovas:

- atlieka VVG plėtros strategijos įgyvendinimo stebėseną ir teikia kasmetines ataskaitas visuotiniam narių susirinkimui;
- rengia ir VVG valdymo organui tvirtinti teikia kvietimų teikti vietos projektus dokumentus;
- registruoja ir vertina pateiktus vietos projektus;
- administruoja VVG vietos plėtros strategiją: pildo VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ataskaitas ir kartu su papildomais dokumentais pateikia juos LR Vidaus reikalų ministerijai;
- administruoja vietos projektus ir vertina vietos projektų vykdytojų viešuosius pirkimus;
- organizuoja vietos projektų atrankos posėdžius;
- vykdo nuolatinį VVG teritorijos gyventojų, organizacijų, verslo subjektų informavimą apie parengtą VVG vietos plėtros strategiją, jos tikslus, prioritetus bei veiksmus;
- konsultuoja VVG teritorijos gyventojus, organizacijas, verslo subjektus projektinių idėjų atitikimo VVG vietos plėtros strategijos klausimais;
- vykdo potencialių vietos projektų vykdytojų mokymus paraiškų, ataskaitų pildymo ir su tuo susijusių papildomų dokumentų rengimo klausimais;
- vykdo viešųjų ryšių kampanijas, bendrauja su vietos žiniasklaida, rengia straipsnius;
- organizuoja mokymus VVG nariams ir potencialiems projektų vykdytojams;
- kviečia VVG narius į visuotinius ir valdybos posėdžius, rengia posėdžių protokolus; organizuoja susitikimus su potencialiais projektų vykdytojais ir vykdo reguliarius VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimo pristatymus, užtikrina, kad įgyvendinant strategiją būtų laikomasi visų BIVP bei horizontaliųjų principų;
- administruoja internetinę svetainę ir socialinius tinklus;
- administruoja vietos projektus: atlieka projektų vykdytojų pateiktų veiklų grafikų priežiūrą bei pakeitimų derinimą; priima ir tikrina vietos projektų ataskaitas, mokėjimo prašymus ir papildomus dokumentus projekto įgyvendinimo ir priežiūros laikotarpiu.

VVG strategijos finansininkas: vykdo VVG apskaitos politiką, organizuoja finansinę ir buhalterinę apskaitą ir kontroliuoja, kad ataskaitinių metų duomenys būtų teisingai ir laiku pateikti finansų bei statistikos organams, registruoja ir vertina VVG finansinius dokumentus.

Veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų vykdytojų atranka. Veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų atranka atliekama, užtikrinant Taisyklių 4.5 papunktyje nurodytų principų įgyvendinimą. Atranka

įgyvendinama laikantis Telšių miesto VVG valdybos patvirtintų projektų atrankos procedūrų ir miestų vietos plėtros strategijų rengimą, įgyvendinimą ir administravimą reglamentuojančių teisės aktų. Iki kvietimo teikti projektus Vietos plėtros strategijos įgyvendinimui parengiami projektų atrankos kriterijai, kvietimo teikti projektus forma bei projektų vertinimo ir atrankos tvarkos aprašas. Kvietimo dokumentus ir jų pakeitimus tvirtina VVG organas, kuriam paskiriama ši pareiga. Veiksams ir juos įgyvendinantiems projektams nustatomi didžiausi ir minimalūs vertinimo metu privalomi surinkti balai. Balai projektams suteikiama atliekant naudos ir kokybės vertinimą. Minimalaus nustatyto balo nesurinkę projektai nėra tinkami finansuoti. Reikiamą minimalų balų skaičių surinkę projektai surikiuojami į projektų eilę nuo didžiausio iki mažiausio balo. Už vietos projektų vertinimą ir atranką atsakingi VVG paskirti vertintojai, kurie nėra VVG valdybos nariai ir nedalyvauja priimant su vietos plėtros projektų atranka susijusius sprendimus. Vietos plėtros projektų vertintojai atlikę vertinimą pateikia vertinimo ataskaitas visuotiniam VVG narių susirinkimui. Atsižvelgdama į vertinimo ataskaitas VVG sudaro vietos plėtros projektų sąrašą, kuris patvirtinamas visuotinio VVG narių susirinkimo. Esant poreikiui, sąrašų keitimą, taip pat, tvirtina visuotinis VVG narių susirinkimas. Galutinį sprendimą dėl paramos projektams skyrimo priima LR Vidaus reikalų ministerija. Metines ir galutinę strategijos įgyvendinimo ataskaitą tvirtina VVG visuotinis narių susirinkimas ir teikia LR Vidaus reikalų ministerijai.

Už nediskriminuojančių ir skaidrių vietos plėtros projektų atrankos kriterijų ir vietos plėtros projektų atrankos procedūrų užtikrinimą yra atsakinga Telšių miesto VVG. Projektų atrankos kriterijus tvirtina Telšių miesto VVG valdyba. Numatoma, jog projektų atrankos kriterijai, kuriuos tvirtins visuotinis Telšių miesto VVG narių susirinkimas, bus suformuluoti taip, kad užtikrintų horizontaliųjų principų laikymąsi atrenkant veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų vykdytojus.

Partnerystės ir atvirumo principo laikymasis užtikrinamas įvairioms socialinėms grupėms suteikiant vienodas galimybes įgyvendinant vietos plėtros strategiją. Vietos plėtros strategijos įgyvendinimo etape numatoma laikytis partnerystės ir atvirumo principo viešai dalijantis su strategijos įgyvendinimu susijusia informacija, kviečiant strategijoje suplanuotas veiklas įgyvendinti ir susijusiose projektuose dalyvauti įvairias socialines grupes. Atrenkant veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų vykdytojus nebus taikomi ribojimai jokių socialinių grupių atstovams ir tai bus užtikrinama laikantis tokių procedūrų kaip viešas informacijos (įskaitant projektų kvietimus) skelbimas ir konsultacijos su visuomene, užtikrinant kuo platesnę informacijos sklaidą ir galimybę išreikšti savo poziciją visoms suinteresuotoms grupėms. Suinteresuotų subjektų dalyvavimas įgyvendinant strategiją bus užtikrintas vystant partnerystę tarp vietos gyventojų, įstaigų ir organizacijų. Siekiant užtikrinti atvirumą ir skaidrumą vykdytojų atrankos procese bus nustatyti aiškūs projektų atrankos kriterijai, kurie leis užtikrinti objektyvią atranką. Taip pat, bus laikomasi aukščiausių skaidrumo standartų viešinant informaciją apie finansuotus projektus, įgyvendintų projektų rezultatus.

Lyčių lygybės principo įgyvendinimas užtikrinamas neišskiriant vietos bendruomenės narių ir juos visus raginant įsitraukti į vietos plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo veiklas. Pirmiausia, vykdant susijusią komunikaciją netaikomi apribojimai dėl lyties, nėra keliami reikalavimų, kurie galėtų turėti įtakos tokio tipo apribojimams. Telšių miesto VVG valdyba sudaryta laikantis reikalavimo, jog ją sudaro abiejų lyčių atstovai ir nė vienos iš lyčių atstovų nėra daugiau kaip 60 proc. Vykdam projektų vykdytojų atranką tai padės užtikrinti, kad sprendimai ir atrankos rezultatai būtų objektyvūs ir juos priimant atsižvelgiama į įvairius aspektus.

Nediskriminavimo principo laikymasis užtikrinamas nenumatant jokių apribojimų, kurie turėtų neigiamą poveikį nediskriminavimo dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar kt. principams įgyvendinti. Lygios galimybės bus užtikrinamos neišskiriant vietos bendruomenės narių ir visus juos raginant įsitraukti į vietos plėtros strategijos įgyvendinimo veiklas bei užtikrinant kokybišką įsitraukimą skirtingų poreikių asmenims. Atrenkant veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų vykdytojus bus užtikrinamas prieinamumo visiems reikalavimo įgyvendinimas – informacija apie atranką ir kita su strategijos įgyvendinimu susijusi informacija bus platinama ir specifinius poreikius turinčioms tikslinėms grupėms, lengvai suprantama kalba ir šriftu, vadovaujantis universalaus dizaino principu.

Jaunimo dalyvavimo principo laikymasis užtikrinamas įtraukiant jaunimo atstovus į veiksmų ir juos įgyvendinančių projektų vykdytojų atranką ir aktyviai komunikuojant apie vykdomus konkursus jaunimo tarpe. Telšių miesto VVG valdyboje yra asmuo atstovaujantis jaunimo organizaciją ir šis asmuo dalyvaus vykdant vykdytojų atranką. Numatytos informacijos sklaidos priemonės bus įgyvendinamos taip, kad pasiektų jaunimo atstovus ir paskatintų dalyvauti VVG organizuojamuose konkursuose. Skelbiant projektų atranką nebus taikomi jokie apribojimai galintys daryti neigiamą įtaką jaunimo įsitraukimui, atvirkščiai, bus skatinama įgyvendinti jaunimui aktualius projektus.

Vietos plėtros strategijos stebėsenos tvarka, užtikrinanti, kad nuolat būtų renkama ir sisteminama informacija apie planuotas ir pasiektas rezultato ir produkto rodiklių reikšmes, atrinktus finansuoti ir baigtus įgyvendinti projektus ir ši informacija būtų pateikiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai ir viešinama ne rečiau kaip kartą per metus. Telšių miesto VVG įgyvendinamos vietos plėtros strategijos stebėseną užtikrinama:

- Paskirtiems specialistams nuolat renkant, kaupiant ir analizuojant informaciją apie vietos plėtros strategijos veiksmų įgyvendinimo eigą (veiklas, tikslines grupes, grafiką, siekiamus rodiklius ir kt.), stebėsenos rodiklių pasiekimą ir esant poreikiui atliekant papildomus veiksmus (kaip apklausos ir kt.), skirtus nustatyti pasiektas vietos plėtros strategijos įgyvendinimo rodiklių reikšmes;
- Vertinant specialistų atliktų tyrimų, analizų rezultatus, juos lyginant su strategijoje numatytų įgyvendinti veiksmų ir pasiekti rodiklių reikšmėmis ir esant poreikiui inicijuojant reikiamus patikslinimus ir kitus veiksmus (skelbti papildomus kvietimus, inicijuoti strategijos keitimą ir kt.), kurie padėtų užtikrinti strategijos įgyvendinimą pilna apimtimi;
- Atliekant kitus vietos plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsenos, vertinimo veiksmus, kurie reikalingi laiku ištaisyti vietos plėtros strategijos įgyvendinimo eigos trūkumus, panaikinti vietos plėtros strategijos veiksmų neįgyvendinimo ar netinkamo įgyvendinimo, taip pat vietos plėtros strategijos įgyvendinimo rodiklių nepasiekimo rizikas;
- Ne rečiau kaip vieną kartą per kalendorinius metus, teikiant Ministerijai turimą informaciją, reikalingą vietos plėtros strategijų įgyvendinimo stebėsenos ir priežiūros veiklai;
- Teikiant metines ir galutinę ataskaitą Ministerijai.

Vietos plėtros strategijos stebėsenos tvarka ir susijusios informacijos viešinimas ne rečiau kaip kartą per metus bus užtikrinamas laikantis Strategijų atrankos ir įgyvendinimo taisyklėse nurodytų reikalavimų.

Vietos plėtros strategijos pakeitimų inicijavimo procedūra. Vietos plėtros strategijos pakeitimai inicijuojami VVG arba Ministerijos. VVG gali inicijuoti strategijos keitimą esant bent vienam iš šių atvejų:

- kai būtina keisti dėl teisės aktų, reglamentuojančių vietos plėtros strategijų rengimą, įgyvendinimą, vietos plėtros strategijoms įgyvendinti ir (ar) vietos plėtros strategijų įgyvendinimui administruoti skirtų projektų finansavimo sąlygas, reikalavimų;
- vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje įvykus ekonominiams, socialiniams ir (ar) demografiniams pokyčiams, dėl kurių pasikeitė vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijos vystymosi poreikiai ir galimybės;
- esant vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ar įgyvendinimo administravimo sunkumų, dėl kurių kyla rizika neįgyvendinti vietos plėtros strategijos uždavinių, veiksmų, nepasiekti vietos plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsenos rodiklių ar tinkamai neatlikti VVG pareigų;
- siekiant atsižvelgti į vietos plėtros strategijos įgyvendinimo vertinimo išvadas ir rekomendacijas.

Vietos plėtros strategijos pakeitimą tvirtina VVG valdyba. Prieš tvirtinant strategijos pakeitimą, atliekami visi reikalingi veiksmai nurodyti Vietos plėtros strategijų atrankos ir įgyvendinimo taisyklėse ir pakeitimas raštu suderinamas su LR Vidaus reikalų ministerija.

PRIEDAI

1. Gyventojų apklausos rezultatai;
2. Bendruomenės įtraukimą ir dalyvavimą rengiant strategiją patvirtinanti informacija;
3. Visuotinio VVG narių susirinkimo protokolas, patvirtinantis parengtą vietos plėtros strategiją;
4. Telšių regiono plėtros tarybos sprendimas;
5. Telšių rajono savivaldybės tarybos sprendimas.